

Vidékfejlesztési Minisztérium

*Nemzeti Akcióterv
az Ökológiai Gazdálkodás Fejlesztéséért
(2014-2020)*

Budapest, 2014. január

ELŐSZÓ

A Kormány által 2012 tavaszán elfogadott, a magyar vidék felemelését célul kitűző Nemzeti Vidékstratégia Ökológiai gazdálkodás programjában célként fogalmazta meg Magyarország ökológiai gazdálkodási akciótervének elkészítését a bioélelmiszerek és biogazdálkodás EU akciótervvvel összhangban.

Jelen Akcióterv a hazai ökológiai gazdálkodás jelenlegi helyzetének elemzését, a problémák és pozitív trendek feltárását követően hat cselekvési program formájában kínál megoldást az ökológiai gazdálkodás megerősítésére. Az Akcióterv megvalósítása révén reményeink szerint hosszú távon és jelentősen növekszik az ökológiai gazdálkodás alatt álló terület nagysága, és azon gazdák, feldolgozók és fogyasztók száma, akik bizalmukat helyezik az ökológiai gazdálkodásba.

Az ökológiai gazdálkodás fejlesztése számos előnnyel jár, melyek közül az egyik legfontosabb a munkahelyteremtés. Az ökológiai gazdálkodás nagyobb élőkommunka igénye révén növeli a foglalkoztatottságot, illetve ösztönzi a helyi és hazai piac megerősödését.

A társadalmi és gazdasági előnyök mellett ugyanilyen fontosak a környezetre gyakorolt kedvező hatások, mint például a mezőgazdasági eredetű környezetterhelés csökkentése, a vízkészlet, talaj, élővilág, természeti értékek és kultúrtáj megóvása. Mindemellett az ökológiai gazdálkodásnak fontos szerepe van az ország GMO mentességének megőrzésében.

Az utóbbi idők fel-felröppenő élelmiszerbotrányai és a hazai lakosság egészségi állapota kapcsán fontos továbbá kiemelni, hogy az ökológiai gazdálkodás a növényvédő szermaradéktól mentes, biológiailag aktív alkotókban gazdag élelmiszerek révén javíthatja a magyar népesség egészségi állapotát is.

Az Akcióterv egyértelmű célokat és intézkedéseket határoz meg az ökológiai gazdálkodás fellendítése érdekében, melyek megvalósítása során kiemelt figyelmet kell fordítani minden érintett – így a szakmai, érdekképviseleti és civil szervezetek – megfelelő bevonására. Hiszem, hogy az Akcióterv végrehajtása közös ügyünk, az ökológiai gazdálkodás térnyerése mindannyiunk érdeke.

Dr. Fazekas Sándor
vidékfejlesztési miniszter

BEVEZETÉS

Az ökológiai termelésről és az ökológiai termékek címkézéséről és a 2092/91/EGK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2007. június 28-i 834/2007/EK tanácsi rendelet 4. cikke értelmében az ökológiai gazdálkodás a mezőgazdasági termelés sajátos formája, amely a termelés során a helyi erőforrásokat és a természetes folyamatokat részesíti előnyben a külső erőforrásokkal és természetidegen anyagokkal szemben, ezáltal a gazdaságon belül zárt anyag- és energiaáramlás megvalósítására törekszik. Ennek megfelelően az ökológiai gazdálkodásban tilos pl. a szintetikus növényvédő szerek, műtrágyák és géntechnológiával módosított szervezetek felhasználása.

Az ökológiai mezőgazdaság, mint innovatív ágazat, magában foglalja az összes olyan mezőgazdasági rendszert, amely környezeti, szociális, gazdasági szempontból egyaránt fenntartható és egészséges termékek, élelmiszerek előállítását biztosítja. Előtérbe helyezve a növények, állatok és a talaj természetes egyensúlyát célul tűzi ki a mezőgazdaság és a környezet minőségének javítását, óvja a talaj termékenységét. Az ökológiai gazdálkodás a külső erőforrások bevitele helyett a termés hozam és ellenálló képesség növelése érdekében a természet folyamatait engedi érvényesülni.

A Kormány által 2012 tavaszán elfogadott Nemzeti Vidékstratégia az Ökológiai gazdálkodás programjában célként fogalmazza meg Magyarország ökológiai gazdálkodási akciótervének elkészítését a bio élelmiszerek és biogazdálkodás EU akciótervéhez igazodóan, az ökológiai gazdálkodásba vont területek nagyságának növelése érdekében.

A biogazdálkodás kedvező hatással bír a környezet megóvása, illetve a termelők és fogyasztók egészségének védelme tekintetében. A biogazdálkodás környezeti szolgáltatásai közül kiemelendő a talajtermékenység hosszú távú megőrzése és fejlesztése, a biológiai sokféleség elősegítése, megőrzése, illetve a vizek védelme a szermaradvány-mentes termelés révén. Az egészségügyi előnyök is ebből származtathatók mind a gazdálkodók (vegyszermentes munkavégzés), mind a fogyasztók esetében (szermaradvány-mentes élelmiszer). A biogazdálkodás környezeti és egészségügyi előnyei mellett speciálisan hazánk esetében érvényesülő előnyökkel is szolgálhat. Magyarország kedvező klímája, jó minőségű termőföldje, s nagy hagyományokkal rendelkező növénytermesztése és állattenyésztése lehetővé tennék, hogy szintetikus úton előállított szerek nélkül is kiváló élelmiszereket állítson elő az élelmiszergazdaság. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak magas szintű szakmai képzettséggel rendelkeznek, ami elősegíthetné, hogy megfelelően alkalmazzák ezt a termesztési eljárást. Mindez azt jelenti, hogy Magyarország komparatív előnyökkel rendelkezik e gazdálkodási formában, amit célszerű lenne jobban kihasználni, hiszen a biogazdálkodás világszerte fejlődő ágazat, folyamatosan nő mind a termelés, mind a fogyasztás, de egyszersmind fokozódik a verseny is ezen a területen. Továbbá hazánk elkötelezett a GMO-mentes mezőgazdaság iránt, amely az Alaptörvényben is rögzítésre került, valamint erről szóló stratégia is készült. Mindez elősegíti az ökológiai gazdálkodás megerősítését.

A biogazdálkodás kedvező exportlehetőségei ellenére szükséges lenne, hogy szilárd belső piaca is kialakuljon. Ez egyrészt növelné az ágazat biztonságát, másrészt kedvezően hatna a hazai lakosság egészségi állapotára. Ez fontos lenne, hiszen a magyar halandósági ráta aggasztóan magas, hazánkban a várható élettartam az utóbbi években csökkenő tendenciát mutat, ellentétben a nemzetközileg tapasztalható változásokkal. Az is ismert tény, hogy Magyarországon gyakran fordulnak elő a helytelen táplálkozás által okozott betegségek.

Az Akcióterv a Nemzeti Vidékstratégia mellett számos más hazai stratégiai dokumentumhoz is kapcsolódik. Az ökológiai gazdálkodás elterjesztését szolgálja a 2014-2020 közötti időszakra szóló 4. Nemzeti Környezetvédelmi Program és a Biológiai sokféleség megőrzésének stratégiája is. A 4. Nemzeti Környezetvédelmi Program Magyarország környezetügyi céljainak és intézkedéseinek átfogó keretét biztosítja, és fontos célként fogalmazza meg a természet- és környezetkímélő gazdálkodási módok elterjesztését, illetve a mezőgazdasági eredetű környezetterhelés csökkentését. A Biológiai sokféleség megőrzésének stratégiájában is célként jelenik meg a fenntartható mezőgazdálkodás, azon belül a mezőgazdaság alapját képező genetikai erőforrások megőrzése. Szükség van a hagyományos, táji adottságokhoz alkalmazkodott fajták minél szélesebb körű használatára, illetve mind a gazdálkodók, mind a fogyasztók körében ezeknek a fajtáknak a megismertetésére és elterjesztésére, melyben az ökológiai gazdálkodásnak is fontos szerepe lehet. A 2013 tavaszán az Országgyűlés által elfogadott Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia is hangsúlyozza az ökológiai gazdálkodás fontosságát a következőképpen: „Az ökológiai, tájfenntartó gazdálkodás a környezeti folyamatokba beilleszkedő, azaz a tradicionális biológiai, illetve mechanikai módszerek alkalmazására épül, és mellőzi a környezetre és egészségre veszélyes anyagok, technológiák használatát. Az ökológiai mezőgazdaság termelési módszerei nagy szerepet játszanak a biodiverzitás és a kultúrtáj fenntartásában, megőrzésében.”

A közelmúltban elfogadott Nemzeti Növényvédelmi Cselekvési terv is célként fogalmazza meg az ökológiai gazdálkodásban részt vevő gazdálkodók, valamint az ökológiai gazdálkodásba vont területek arányának növelését. A Cselekvési terv kiemeli, hogy az ökológiai gazdálkodás térnyerése nagymértékben hozzájárulhat Magyarországon a növényvédő szerek fenntartható használatához, különös tekintettel a fokozott környezeti érzékenységgű területeken folytatott gazdálkodás esetében.

Az ökológiai gazdálkodás fejlesztését célzó akcióterv a részletes helyzetértékelést követően 6 cselekvési program köré csoportosítva fogalmazza meg a 2014-2020 közötti időszak teendőit.

A Vidékfejlesztési Minisztérium az Akcióterv készítése során figyelembe vette az érintett szakmai, érdekképviseleti és civil szervezetek szakmai anyagait és korábbiakban tett javaslatait is. Az Akcióterv széleskörű társadalmi egyeztetése során a véleményezők mind üdvözlötték a dokumentumot; számos értékes, előremutató vélemény és kiegészítési javaslat érkezett, amik szintén figyelembevételre kerültek a dokumentum véglegesítése során. Az érintett szervezetek partnerként történő bevonása a célkitűzésekhez kapcsolódó feladatok megvalósítása során is fontos feladat.

1. HELYZETÉRTÉKELÉS

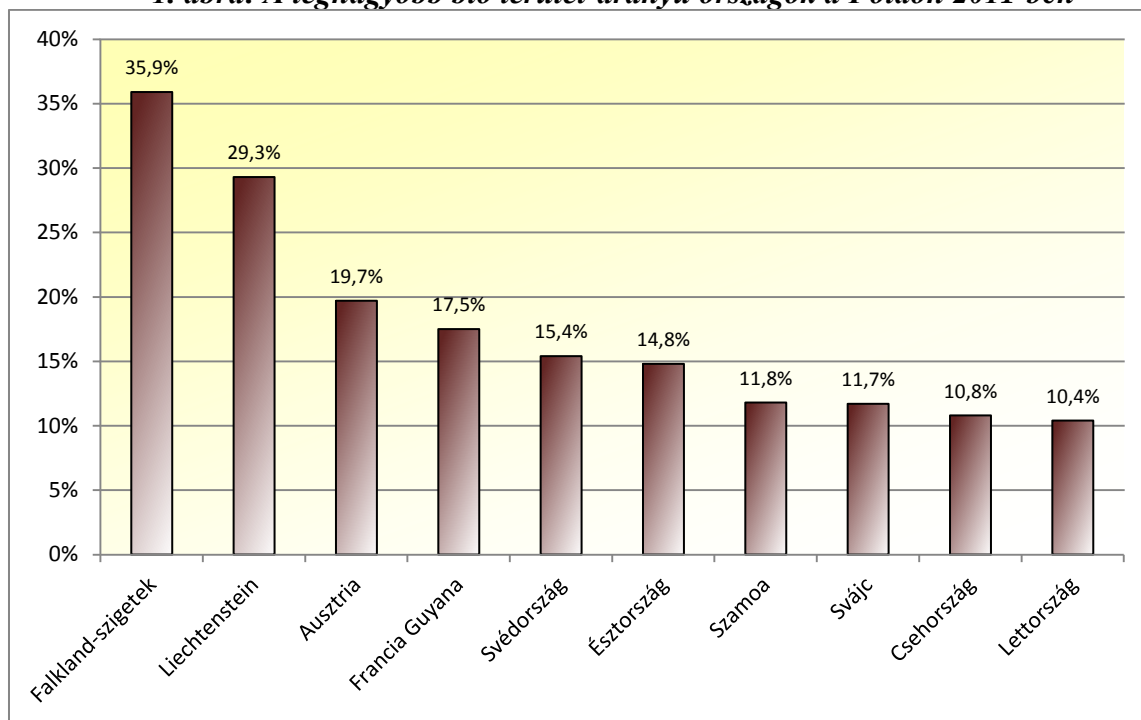
1.1 Az ökológiai gazdálkodás jelenlegi helyzete a világon

A Forschungsinstitut für biologischen Landbau (FiBL) és az International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM) értékelő tanulmányai alapján világszerte a 2011. évi adatok alapján 37,2 millió hektár áll ökológiai művelés alatt, Európában eléri a 10,6 millió hektárt.

A világ ökológiai területének egyharmada Óceániában (33%) található, amit Európa követ 29%-os, majd Latin-Amerika 18,4%-os részaránnyal. A világ országai közül a legnagyobb ökológiai területtel Ausztrália rendelkezik (12 millió hektár), ezt követi Argentína 3,8 millió hektárral, majd az USA 1,9 millió hektárral.

Az összes mezőgazdasági területből legnagyobb ökológiai terület aránnyal a Falkland-szigetek (36%), Liechtenstein (29%) és Ausztria (20%) rendelkezik. Világszinten 1,8 millió gazdaság alkalmaz ökológiai módszereket.

1. ábra: A legnagyobb bio terület-arányú országok a Földön 2011-ben

Forrás: Willer H., Kilcher L., Lernoud J. (Eds.) The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2013. FiBL - IFOAM, Bonn

Az Organic Monitor piackutató intézet az ökológiai termékek forgalmát 2011-ben 63 milliárd USA dollárra (45 milliárd euró) becsülte. 2010-hez viszonyítva az ökológiai termékek piaca 6,7%-kal növekedett világszinten. Az Amerikai Egyesült Államok a piacvezető 21 milliárd eurós forgalommal. Európában, ahol 21,5 milliárd eurót költöttek ökológiai termékekre, Németország vezet 6,6 milliárd euróval, Franciaország követi 3,8 milliárd euróval, majd az Egyesült Királyság és Olaszország következik 1,9 és 1,7 milliárd euróval. Svájcban és Dániában költötték az évi egy főre jutó legmagasabb összeget – több mint 160 euró/fő – ökológiai termékekre. Ezek a számok azt mutatják, hogy azokban az országokban, ahol az ökológiai gazdálkodás intézményesen jól beágyazott, ott állandó a piaci növekedés és az ökológiai területek növekedése. Európa esetében igen látványos a növekedés, számos ország

biztosít széles körű támogatási intézkedéseket, többek között közvetlen kifizetés, tanácsadói szolgálat, kutatások és marketing tevékenység formájában.

A piacon és termelésben meghatározó Európai Unióban a mintegy 5 ezer ökológiai gazdaság száma 1985-től 2011-ig 186 ezerre növekedett, az általuk művelt terület nagysága pedig ezen időszak alatt 125 ezer hektárról 9,6 millió hektárra emelkedett, amely az összes mezőgazdasági terület 5,4 %-át teszi ki.

Az Európai Unióban történő ökológiai gazdálkodás fejlesztésére az Európai Bizottság akciótervet dolgozott ki 2004-ben. A dokumentum 21 akció mentén határozza meg a fejlesztési irányokat. A tervben megfogalmazott célok közé tartozik az ökológiai gazdálkodással kapcsolatos információnyújtás fejlesztése, az ellátás korszerűsítése a vidékfejlesztési intézkedéseken keresztül, a termelési mutatók javítása és nagyobb hangsúly fektetése a kutatásra. A terv szem előtt tartja az ökológiai gazdálkodással foglalkozók egyre növekvő számát és a fogyasztói igényeknek az elmúlt években tapasztalható, jelentős növekedését. Az Akcióterv alapján minden tagállamnak lehetősége van nemzeti akcióterv kidolgozására az Unió Akciótervében foglaltak megvalósításának elősegítése érdekében. A tagállamok jó része élt a lehetőséggel, és elkészítette saját akciótervét. Az egyes országok által kitűzött célokat az alábbi táblázat mutatja be:

1. táblázat: Különböző európai országok ökológiai gazdálkodási akciótervében kitűzött céljai

Bulgária	cél: <ul style="list-style-type: none"> • 2013-ra 8% ökológiai terület; • 2013-ra a Bulgáriában értékesített élelmiszerek 3%-a öko legyen; • export növelése; • ökológiai gazdálkodással kapcsolatos képzés kiterjesztése a felsőoktatásban is.
Észtország	cél: <ul style="list-style-type: none"> • 2013-ra 120 000 ha-ra növelik az öko területek nagyságát 72 800 ha-ról (2006) (2010-ben 112 972 ha volt, 2012-ben már 144 149 ha-ra nőtt); • hazai piacon az észt öko termékek arányát 0,16%-ról (2006) 3%-ra növelik (2013) (2012-ben 1,6%); • öko feldolgozóüzemek számát 14-ről (2006) 75-re emelik (2013) (2012-ben 64-re nőtt).
Németország	a Szövetségi Ökológiai Programban (Federal Organic Farming Scheme) 2020-ra előirányzott ökológiai terület nagysága: 20% (2010-ben 5,93% (990 702 ha))
Szlovénia	cél: <ul style="list-style-type: none"> • 2015-re 20% ökológiai terület (2010-ig 6,28% (30 696 ha) valósult meg); • a hazai előállítású biotermék fogyasztás 2015-re: 10%; • 2015-re 10%-os piaci részesedés; • 2015-re 15% ökológiai gazdaság; • 2015-re az ökoturizmus megháromszorozása.
Ausztria	az Ökológiai Akcióterv 2008-2010 közötti időszakra vonatkozik, célja: <ul style="list-style-type: none"> • 2010-re 20% ökológiai terület (2010. év végére 19,69%-ot (543 605 ha) értek el, ami 98,5 %-os megvalósulást jelent).
Hollandia	az ökológiai gazdálkodásról szóló politikai dokumentum 2008-2011 közötti időszakra vonatkozik, céljai: <ul style="list-style-type: none"> • évi 10%-os fogyasztói kiadásnövekedés; • évi 5%-os ökológiai területnövekedés; • a kutatásra szánt összeg 10%-át az ökológiai szakpolitikát támogató kutatásokra fordítsák.
Franciaország	az Ökológiai Akcióterv 2008-2012 közötti időszakra vonatkozik, céljai: <ul style="list-style-type: none"> • 6% ökológiai terület 2012-re (2010-ig 3,08% (845 442 ha) valósult meg, 2012-ben 3,8% - 1 millió ha teljesült, aminek a dupláját 2017-re várják); • 2012-ben 6,6%-os piaci részesedést értek el;

	<ul style="list-style-type: none"> • 2012-re a kormányzati étkezdékben 20% ökológiai étel.
Svédország	az Akcióterv 2010-ig tartott, céljai: <ul style="list-style-type: none"> • 20% ökológiai terület 2010-re (14,07% (438 693 ha) valósult meg); • a közétkezdékben az étel 25%-a ökológiai.
Dánia	cél: a közétkeztetésben bio alapanyagok felhasználása legalább 60%-os arányban.
Csehország	cél: 2010-re 10% ökológiai terület (425 000 ha) (2010-ig 10,55% (448 202 ha) valósult meg)

Forrás: a Magyar Biokultúra Szövetség és a Kárpát-medencei ÖkogaZdálkodók Szövetsége gyűjtése és értékelése

A fenti adatok alapján az egyes országokon belül eltérő mértékben teljesültek az ökológiai gazdálkodás fejlesztésére vonatkozóan kitűzött célok. A hazai akcióterv kidolgozása során elsősorban azon országok gyakorlatát kell példaként venni, melyekben (többnyire) sikerült a kitűzött célok elérése.

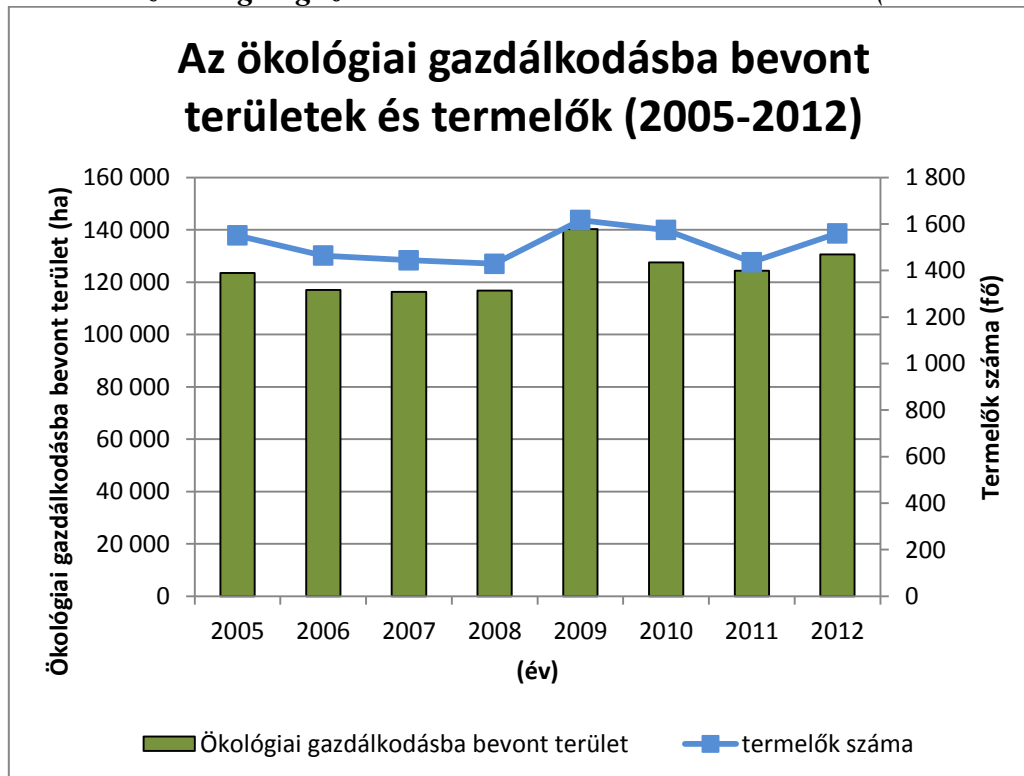
1.2. Az ökológiai gazdálkodás helyzete Magyarországon

Termelés

Magyarországon 2004-ig – különösen 2002-ben, a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program indításával – jelentősen növekedett az ökológiai gazdálkodók száma és az általuk művelt területek nagysága (130 ezer hektár ökológiai gazdálkodással művelt terület és 1272 ellenőrzött mezőgazdasági termelő). 2004 óta azonban mind az ellenőrzés alá vont terület méretében, mind az ellenőrzött gazdasági szereplők számában kisebb ingadozás figyelhető meg. Ez részben az ágazat szabályozásával, támogatásával függ össze, részben szerkezeti és piaci problémákkal magyarázható.

2012-ben 130,6 ezer hektáron folyt ökológiai gazdálkodás, és 5867 hektár halastó állt ezen kívül ökológiai ellenőrzés alatt. Az ökológiai gazdálkodással foglalkozó termelők száma 1560 volt.

2. ábra: Az ökológiai gazdálkodásba bevont termelők és területek (2005-2012)

Forrás: KSH adatbázis

A termelési szerkezetben dominál a szántóföldi termelés és a rét-legelő. 2005 és 2012 között alig történt elmozdulás az arányokban. Pozitív fejlemény, hogy megduplázódott az ültetvények aránya.

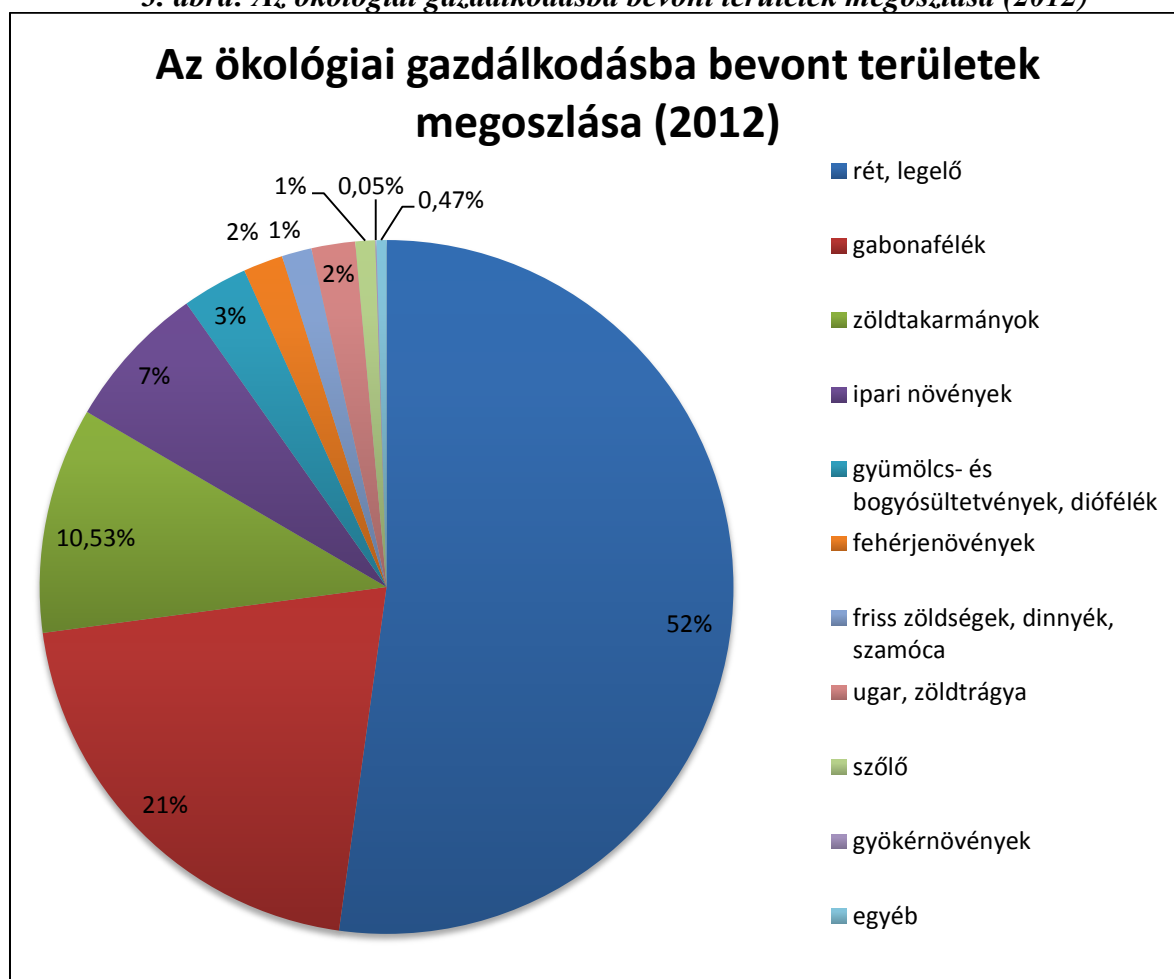
2. táblázat: Az ökológiai művelés alatt álló termőterület fő művelési ágak szerint

Megnevezés	2005		2012	
	hektár	arány (%)	hektár	arány (%)
Rét, legelő	66 698	54,0	68 180	52,2
Szántóföldi összesen	51 359	41,6	54 548	41,8
Ültetvény összesen	2 588	2,1	5 218	4,0
Ugar	2 891	2,3	2 663	2
Egyéb termőterület	0	0	24	0,02
Összesen	123 536	100	130 633	100

Forrás: KSH adatbázis

A szántóföldi termelésen belül a gabonafélék a meghatározóak, de magas a tömegtakarmányok és az ipari növények aránya is.

3. ábra: Az ökológiai gazdálkodásba bevont területek megoszlása (2012)

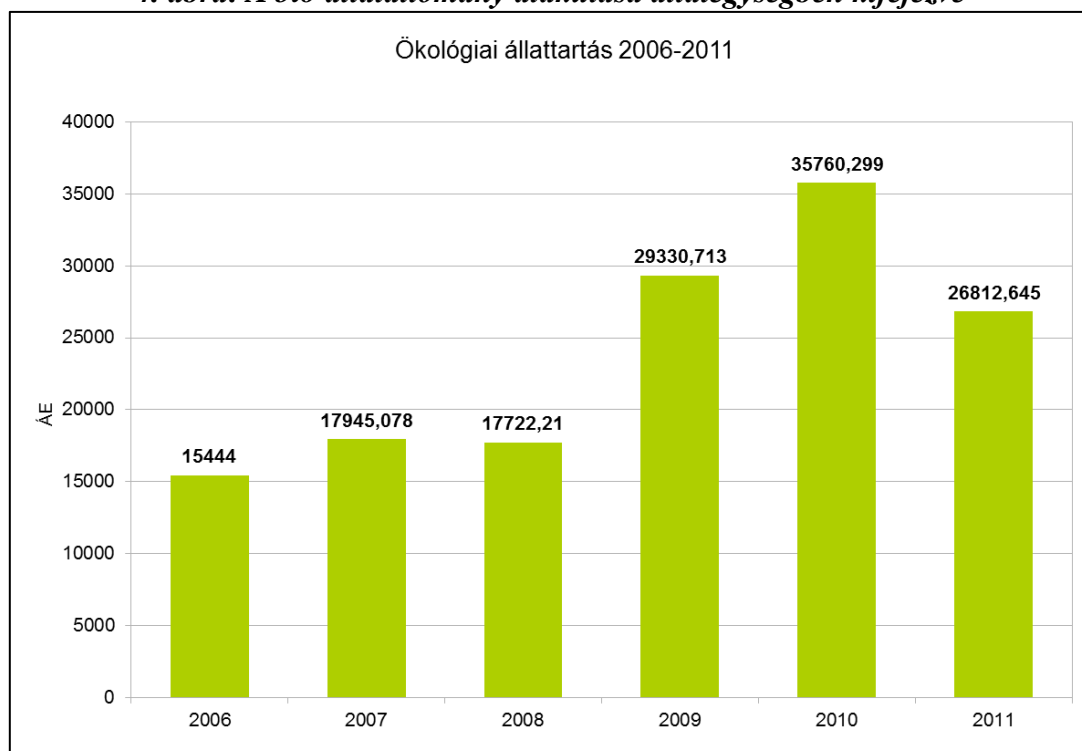
Forrás: KSH adatbázis

A termékszerkezet alakulása összefügg a hazai piac fejletlenségével, a feldolgozó kapacitások hiányával, a támogatási rendszerrel, illetve a szaktudással. A termékszerkezetben a szántóföldi növények túlsúlyának az oka az egyszerűbb export lehetőség (pl. feldolgozás nélkül ömlesztetten eladható, minőségromlás nélkül sokáig tárolható), valamint ezen a területen magasabb gazdálkodói tudásszint. A zöldség-gyümölcs ökológiai termesztése a magas élömunka igény, valamint a különleges növényvédelmi és termesztéstechnológiai felkészültség igénye miatt kockázatosabb és költségesebb. Az elavult termelési szerkezet egyenesen következik az ágazat exportorientáltságából is. A gabonafélék, olajos növények, takarmánynövények nagy volumenben, egyszerűen szállíthatók, sok integrátor szervezet foglalkozik termeltetésükkel és nagykereskedelmükkel.

A bonyolultabb termesztési technológia, nagyobb kockázat mellett az értékesítési nehézségek is visszatartják a hazai termelőket a zöldség-gyümölcs termesztéstől. Az ezekhez a termékekhez szükséges raktározási, logisztikai eszközök hiányosak, kevés a feldolgozó kapacitás, ezért főleg azok foglalkoznak ezzel, akik a hazai piacra termelnek, melynek felvevő képessége egyelőre nagyon kicsi.

Az ökológiai állattartás volumene mindig nagyon alacsony volt, az állatsűrűség a lehetséges 2 nagyállat egység (NÁE) mértékkel szemben csak 0,2 körül alakult még a legjobb években is. A biodinamikus („Demeter” által minősített) gazdaságoknál – Magyarországon összes területük 2012-ben mintegy 7.500 ha – az állattartás kötelező, és az állatsűrűségnek a 0,2 NÁE-et el kell érnie. A kellő állatsűrűség hiányában talajaink humusztartalma tovább csökken és a „talaj - áru- és takarmánynövény - állat - trágya - talaj” körforgás és egyensúly nem tud kialakulni. Emiatt a biogazdaságok trágyaellátottsága – mivel ezt az EU bio rendeletek lehetővé teszik – továbbra is a konvencionális, de nem iparszerű állattartástól függ. Az ökológiai állatállomány alakulását a 4. ábra mutatja.

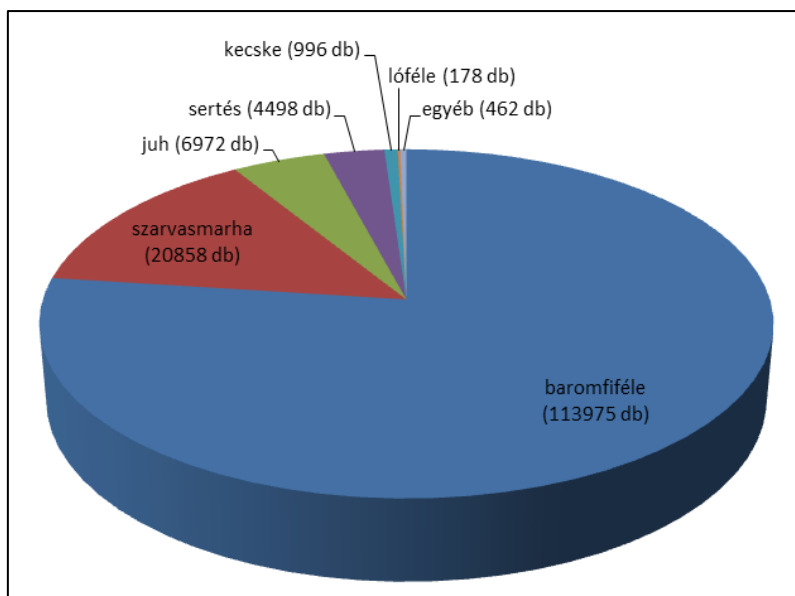
4. ábra: A bio állatállomány alakulása állategységben kifejezve

Forrás: A Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. és Hungária Öko Garancia Kft. éves jelentései alapján

Az ökológiai állatállomány túlnyomó többsége (5. ábra) 2012-ben baromfiféle és szarvasmarha volt, ezt követi a juh- és sertésállomány. Ez az eloszlás a korábbi évekhez viszonyítva alig változott.

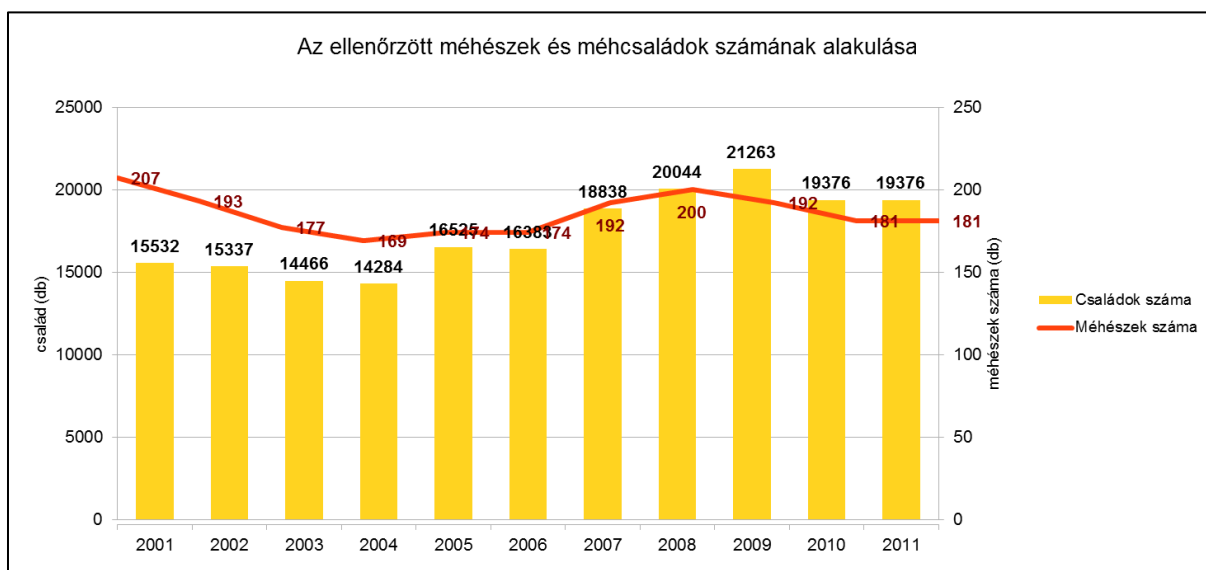
5. ábra: A bio állatállomány megoszlása fajok szerint (2012)

Forrás: A Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. és Hungária Öko Garancia Kft. éves jelentései alapján

A korábban dinamikusán fejlődő bioméhészet az utóbbi években stagnált. A bioméhészeti termék nagy lehetőséget nyújt Magyarország számára, mivel több EU tagállamban a területhasználat miatt nem is tudnak bioméhészkedni. Számunkra a fő lehetőséget nem is a bio módon termelt szántóföldi méhlegelő növények biztosítják, hanem a természetes élettársulások mellett az akácok. A magyar bioméhészet alakulását az alábbi ábra mutatja.

6. ábra: A magyar bioméhészet alakulása

Forrás: A Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. éves jelentései alapján

2012-ben a méhészek száma 176 fő, a méhcsaládok száma pedig 19296 darab volt, tehát mindkét érték enyhén csökkent az azt megelőző évhez képest.

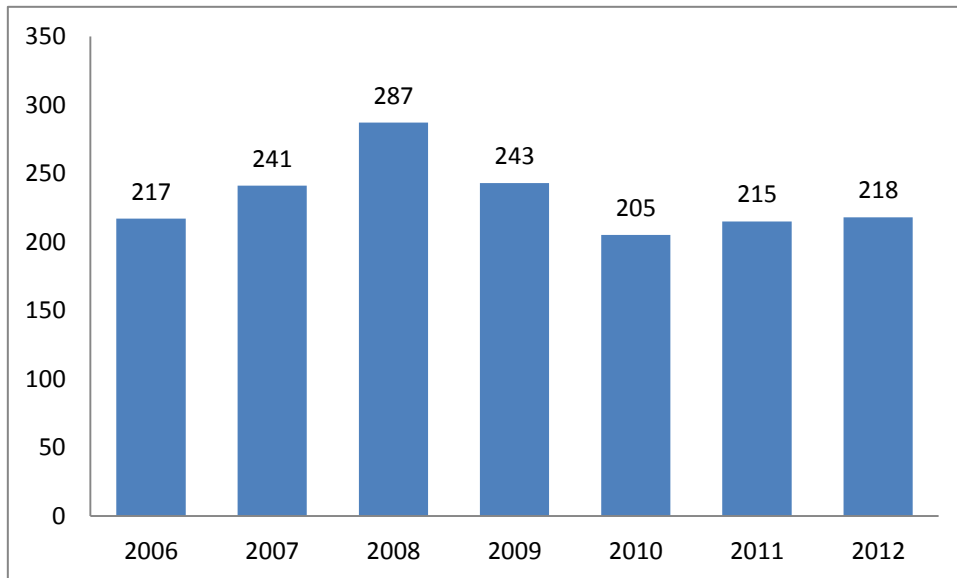
A bioméhészet az ökológiai gazdálkodás fejlesztendő területei közé tartozik. Az utóbbi években jelentkező méhegészségügyi problémák, elsősorban a varroa atka fertőzés és az ezzel összefüggő családpusztulás, fokozott kockázatot hordoznak a bioméhészetekre. A felhasználható készítmények drágák, rendkívüli hozzáértést igényelnek és még így sem mindig elég hatékonyak. Mindezeket túl a technológiai tudás bővítésére is szükség van. A bioméhészet nem részesült eddig külön támogatásban.

A védett természeti területek potenciális lehetőséget adnak a természetvédelmi előírások betartása mellett az ökológiai gazdálkodás megvalósítására. A nemzeti park igazgatóságok jelentős állománylétszámában tartanak és tenyésztenek védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajtákat is, különös tekintettel a védett őshonos magyar szürke szarvasmarhára és a védett őshonos juh fajtákra (hortobágyi (magyar) racka, gyimesi racka, cigája, cikta).

Feldolgozás, értékesítés

A Magyarországon termelt, tanúsított ökológiai gazdálkodásból származó termékek 80-85%-a külföldön kerül értékesítésre, zömmel feldolgozatlanul, nyersanyag formájában; ebből kifolyólag alacsony a hozzáadott értékük. Bár a magyar ökológiai termékek kelendők, a nyugati keresleti piac miatt megoldottnak látszik értékesítésük, azonban a jó marketing munkára, a hazai ökotermék fogyasztás népszerűsítésére szükség van, különös tekintettel arra, hogy a magyar piacokon, a fogyasztók számára elérhető termékek nagy arányban (90%) import cikkek. A külföldi piacok megtartása és fejlesztése érdekében is szükség az integráció megszervezésére, termelési minőségbiztosításra (szaktanácsadás), mindezek pénzügyi segítségével. Az igen kedvező külpiaci lehetőségek nem ösztönzik eléggé a termelőket a belső piac megnyerésére. A belföldi kereslet jelenleg még elenyésző, a magasabb árak és a termékpályák szervezettségének hiányossága miatt a közeljövőben gyors növekedésre nem is számíthatunk a hazai előállítású biotermékek vonatkozásában. A kizárólag biogazdálkodást szolgáló infrastruktúrából hiányoznak a termelést kiszolgáló integrációk (TÉSz, Bész, feldolgozói kooperáció stb.), a gazdaságok együttműködése nem megfelelő. Szervezés alatt van, de még nem működik nagybani piac. A feldolgozó egységek száma az utóbbi években gyakorlatilag stagnált (7. ábra), és még mindig alacsony a feldolgozottság mértéke a szokványos termelésből származó élelmiszerekhez viszonyítva. A feldolgozó és kereskedelmi egységek (pl. bioboltok) számának a növekedése jól szolgálhatná a hazai fogyasztás jelenleg alacsony szintjének a növelését is.

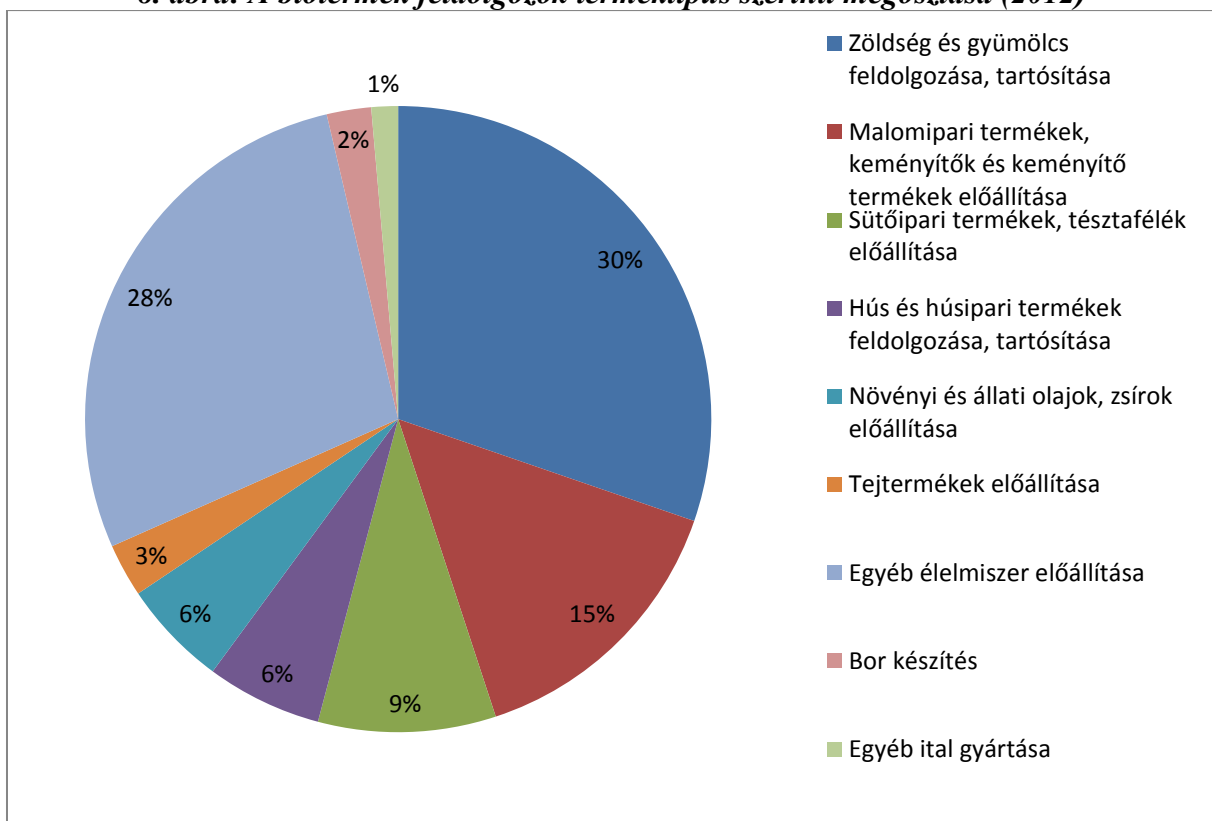
7. ábra: A bio feldolgozóüzemek számának alakulása (db)

Forrás: A Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. és Hungária Öko Garancia Kft. adatai alapján

A feldolgozók a terméktípusok tekintetében az alábbi ábra szerinti arányban oszlottak meg.

8. ábra: A biotermék feldolgozók terméktípus szerinti megoszlása (2012)

Forrás: A Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. és Hungária Öko Garancia Kft. adatai alapján

Az adatokból kitűnik, hogy a zöldség-gyümölcs alapanyagú feldolgozott termékek vannak túlsúlyban, illetve az egyéb élelmiszeripari-, malomipari- és sütőipari termékek is jelentősebb arányt képviselnek az alapvetően csekélyszámú hazai feldolgozóüzemből kikerült biotermékek között. A jelenleg hazánkban feldolgozott biotermékek köre nem az alapvető

fontosságú élelmiszerekből, hanem jelentős részben speciális termékekből (pl. húshelyettesítő, allergia miatti speciális étrendi elem) áll.

A feldolgozás fejlődését a termékpálya hiányos szervezettsége mellett gátolja, hogy a külpiacok a feldolgozatlan termékeket keresik, ahol a hozzáadott értéknövekedés náluk jelentkezik. Ezen kívül az információhiány is gátló tényező, például sokan nem tudják, hogy nem csak a térbeli elkülönítés (külön gyártókapacitás) fogadható el a biotermékek keveredésének megakadályozására, hanem az időbeli is. Indokolatlanul félnek a többlet adminisztrációtól, pedig az üzemben rendszeresen vezetett feljegyzések jellemzően kielégítik a biotanúsítási igényeket is.

A hazai ökológiai termékek fogyasztása rendkívül alacsony arányt mutat a nem ökológiai élelmiszerek fogyasztásához viszonyítva. A becslések szerint nem éri el az egy százalékot sem. Ez részben annak köszönhető, hogy nem ismerik a fogyasztók az ökológiai gazdálkodás minőségbiztosítási rendszerét, környezetvédelmi és egészségvédelmi előnyeit, bizalmatlanok, sok tévhit él a biotermékekkel kapcsolatban, amelyet a megtévesztő jelzések és címkék gyakran tovább erősítenek. Továbbá a piacon, illetve egyéb árusító helyeken, boltokban, áruházakban elérhető ökotermékek ára a nem ökotermékekhez viszonyítva magas, egyes esetben többszöröse is lehet, de vannak olyan termékek, mint pl. a borok, ahol ez a különbség alig, vagy nem érzékelhető.

Az ökológiai termékek fogyasztása területileg igen eltolódott a főváros irányába, ahol a kiskereskedelmi forgalom túlnyomó része zajlik. A biotermékeket fogyasztó viszonylagosan legszélesebb réteget a magas és közepes jövedelemszintű családok képezik, de ezen belül is a túlnyomó többség nem rendszeresen, hanem alkalmanként fogyaszt bioterméket, a rendszerességgel fogyasztók aránya kevésbé jelentős.

Az ökotermékek vonatkozásában a hazai piacon az alábbi értékesítési csatornák jellemzőek:

- biopiacok,
- áruházak,
- bolti kiskereskedelem,
- egyéb alternatív csatornák (pl. egyre nagyobb arányban megjelenő internetes értékesítés, közösségi termelés).

A hazai fogyasztói szokások többek között a nagy élelmiszer-áruházak egyre bővülő, elsősorban feldolgozott ökológiai termékek — sajnos kevés hazai eredetű — kínálatának hatására változnak, illetve lassú ütemű növekedést mutatnak, de ez a kereslet növekedés a hazai feldolgozású ökológiai termékek volumenének növelése szempontjából még nem számottevő. Speciális a piaci helyzete a feldolgozott termékek között az állati eredetű ökológiai termékeknek, ami részben a lassan fejlődő feldolgozói háttérrel és a hagyományos húsipari termékekhez viszonyítottan aránylag magas fogyasztói árral is indokolható.

Nem csak a hazai, de az Európai Unió tagállamainak többségében sincs kialakult adatgyűjtési rendszer, mely során pontosabb adatokat lehetne nyerni, illetve becsléseket készíteni az ökotermék fogyasztásának méretéről, az ökotermékek vásárlásával kapcsolatos szokásokról. Egyéni tanulmányok, ökológiai termékek marketingjével kapcsolatos dolgozatok olykor megjelennek, melyek alapján az adott vizsgálati időszakra vonatkozóan részadatok nyerhetők.

Oktatás

Az ökológiai gazdálkodás egyetemi és középiskolai szintű szakoktatása kidolgozott, készültek olyan tananyagok, amelyek alkalmasak az alapismeretek átadására. Ugyanakkor a képzetek

színvonala igen eltérő, gyakran elméleti túlsúlyúak. A jegyzetek, szakkönyvek szintén fejlesztésre szorulnak. Graduális és posztgraduális képzésben, de a felnőttoktatásban is van lehetőség az ökológiai gazdálkodás iskolaszintű elsajátítására. Az általános iskolákban azonban ismeretterjesztő céllal jelenleg nincs kellőképpen hangsúlyozva a fenntartható gazdálkodás jelentősége, beleértve az ökológiai termelést is.

Kutatás-fejlesztés

Hazai és nemzetközi pályázati forrásokból az ökológiai gazdálkodást érintő témakörökben kisebb-nagyobb kutatásfejlesztési programok futnak egymás mellett. A különböző kutató intézetek, egyetemek, illetve a privát szektor is részt vállal a fejlesztési programokban. Mind az alapkutatások, mind az alkalmazott kutatások szükségesek az ökológiai gazdálkodás hatékonyságának és gazdaságosságának növelése érdekében, különösen nagy figyelmet kell fordítani a hazai körülményekhez való adaptációjukra. Jelentős előrelépés volt az ökológiai kutatásokra szakosodott intézet (Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet) közelmúltbeli megalakulása.

Szaktanácsadás

Az ökológiai gazdálkodás rendelkezik szaktanácsadási háttérrel néhány igen jól felkészült és tapasztalt szaktanácsadó személyében.. Azonban az ökológiai szektor fejlődése megköveteli a szaktanácsadási háttér bővítését és folyamatos fejlesztését. A jelenlegi öko szaktanácsadók átlagos életkora magas, a tudásátadás és a gyakorlati tapasztalatok fiatal szaktanácsadókkal történő megismertetése esetleges. A biogazdálkodást szolgáló infrastruktúrából jelenleg hiányzik egy hatékony – korábban a Magyar Biokultúra Szövetség égisze alatt egyébként már jól működő – szaktanácsadási rendszer.

Az ökológiai gazdálkodás szabályozási rendszere

Az ökológiai termelés keretét az alábbi európai uniós szabályok biztosítják:

- a Tanács 2007. június 28-i 834/2007/EK rendelete az ökológiai termelésről és az ökológiai termékek címkézéséről és a 2092/91/EGK rendelet hatályon kívül helyezéséről,
- a Bizottság 2008. szeptember 5-i 889/2008/EK rendelete az ökológiai termelés, a címkézés és az ellenőrzés tekintetében az ökológiai termelésről és az ökológiai termékek címkézéséről szóló 834/2007/EK rendelet részletes végrehajtási szabályainak megállapításáról,
- a Bizottság 2008. december 8-i 1235/2008/EK rendelete a 834/2007/EK tanácsi rendeletben az ökológiai termékek harmadik országból származó behozatalára előírt szabályozás végrehajtására vonatkozó részletes szabályok meghatározásáról.

Az ökológiai gazdálkodás fejlesztésére 2004-ben az Európai Bizottság akciótervet dolgozott ki (melynek fő elemeit az 1.1 fejezet mutatja be).

A fenti uniós jogszabályok végrehajtását szolgálja a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek ökológiai gazdálkodási követelmények szerinti tanúsításáról, előállításáról, forgalmazásáról, jelöléséről és ellenőrzésének eljárásrendjéről szóló 34/2013. (V. 14.) VM rendelet, amely meghatározza az ökológiai tanúsítási rendszer nemzeti szabályait.

Az ökológiai ellenőrzés alá tartozó gazdasági szereplőket illetően az ellenőrző szervezet alapfeltételrendszere tartalmazhat olyan, a termelésre vonatkozó további követelményeket, amelyeket az uniós jogszabályok nem részleteznek (pl. ökológiai nyúltartás), illetve amelyekkel egyáltalán nem foglalkoznak (pl. ökológiai csigatenyésztés).

Ellenőrzési rendszer működése Magyarországon

Magyarországon jelenleg két ellenőrző szerv jogosult az ökológiai gazdálkodók ellenőrzésére (Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. és Hungária Öko Garancia Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Ellenőrző és Tanúsító Kft.). E két szervezet szolgáltat rendszeresen (évente) adatokat az ökológiai (átállt és átállás alatti) területek nagyságáról, az üzemek számáról, az állatállományról, illetve a termelési szerkezetről.

Támogatási rendszer

Az elmúlt néhány évben az ökológiai gazdálkodás célzott támogatási rendszere is kialakult. Az ökológiai gazdálkodásra történő átállás elősegítését a földművelésügyi tárca 1997-től az agrárgazdasági célok költségvetési támogatásán belül, külön fejezetben biztosította. A támogatás rendszere azonban 2002-ben lényegesen megváltozott és az EU támogatásoknak megfelelően normatív alapú lett. A gazdálkodók részéről nagy érdeklődéssel várt Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programot (a továbbiakban: NAKP) a magyar Kormány 2002-ben vezette be.

A közvetlenül termelést ösztönző támogatások mellett 1999-től, végigkísérve a piacfejlesztési támogatásokat, az alábbi tevékenységek részesültek további támogatásban:

- ökológiai gazdálkodást bemutató egynapos rendezvények országsszerte,
- szórólapok, kiadványok megjelentetése,
- üzletember-találkozó szervezése,
- ismeretterjesztő filmsorozat készítése,
- hazai és nemzetközi vásárokon való részvétel támogatása (Nürnberg, Biofach, Grüne Woche rendezvény),
- több napos biogazda tanfolyam szervezése,
- biopiac fejlesztési program.

A nemzeti forrásból 2011-ben indult és azóta 2013-ban már harmadik alkalommal kiírt Tanyafejlesztési Programban és számos más pályázatban is (pl. Fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtandó támogatás) a gazdák az elbírálás során pluszpontot kaptak pályázatukra az ökológiai gazdálkodás vállalása esetén. Az Európai Unióhoz történő 2004. évi csatlakozással hazánk számára is elérhetővé váltak a vidékfejlesztési célú közösségi támogatások. Elkészült a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (2004-2006), amely felváltotta a NAKP programot. Az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap Garancia Részlege társfinanszírozásában megvalósuló agrár-környezetgazdálkodási támogatások igénybevételének részletes szabályairól szóló 150/2004. (X. 12.) FVM rendelet adott lehetőséget az ökológiai gazdálkodók támogatására a meghatározott célprogramokban való részvételen keresztül.

A hazai ökogazdálkodás támogatása jelenleg Magyarország 2007-2013 közötti időszakra szóló vidékfejlesztési programja alapján az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból valósul meg.

Ahhoz, hogy egy biogazdálkodó a támogatásból kifizetésben részesülhessen, az ökológiai gazdálkodást szabályozó hazai és európai uniós rendelkezéseken kívül – az uniós követelményeknek megfelelően – be kell tartania azokat a nemzeti hatáskörben meghatározott többlet kötelezettségvállalásokat, amelyek túlmutatnak az ökológiai gazdálkodás alapfeltételrendszerén. Ezeket a kötelezettségvállalásokat a Vidékfejlesztési Program II. tengelyének keretében meghirdetett agrár-környezetgazdálkodási intézkedés általános, és ökológiai gazdálkodásra vonatkozó előírásai foglalják össze.

A támogatás igénybevételével kapcsolatos rendelkezéseket az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrár-környezetgazdálkodási támogatások igénybevételének részletes feltételeiről szóló 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet tartalmazza. A támogatás a rendeletben meghatározott célprogramok által előírt kötelezettségvállalások alapján felmerülő többletköltségek és kieső jövedelem ellentételezésével valósul meg. A támogatás jellege vissza nem térítendő területalapú, önkéntes kötelezettségvállaláson alapuló támogatás. Minden olyan ökogazda, aki beadta támogatási kérelmét és megfelelt az előírt tartalmi és formai követelményeknek, a vállalt kötelezettségek betartása esetén támogatásban részesül.

Az ökogazdálkodók három különböző célprogramban nyújthattak be támogatási kérelmet, a támogatás összege a gazdálkodás hozzáadott értékének megfelelően változó. (Az alábbiakban a támogatott gazdálkodókra és a támogatott terület nagyságára vonatkozó adatok a 2009-es támogatási határozatok összesítésének adatait mutatják.)

- **Ökológiai gyepgazdálkodás** esetén attól függően, hogy legeltetés, vagy kaszálás történik, illetve a gazdálkodás Natura 2000 területen zajlik-e, a támogatás mértéke hektáronként 48 és 116 eurónak megfelelő forintösszeg között van. Ebben a célprogramban 247 kérelmező részesül támogatásban 28606 ha területet érintően.
- Az **ökológiai szántóföldi növénytermesztés** esetén a támogatás mértéke különbözik az átállás alatti, valamint az átállt terület, szántóföldi zöldség, illetve egyéb szántóföldi növény, valamint ezeken belül a támogatási rendeletben meghatározott ritka növények termesztésének vonatkozásában. Az előbbi szempontok alapján az ökológiai szántóföldi növénytermesztés célprogramban a támogatás mértéke 161 és 485 eurónak megfelelő forintösszeg között alakul. Ebben a célprogramban 529 kérelmező és 41566 ha terület részesül támogatásban.
- A támogatás mértékének összege a legtöbb hozzáadott értéket képviselő **ökológiai gyümölcs és szőlőtermesztés** célprogramban a legnagyobb. Az igényelhető összeg ebben a célprogramban is függ a terület átállási, illetve átállt státusztól, ezen belül különbözik az almatermésűek, csonthéjas és héjas gyümölcsök, bogyósok, szőlőültetvények, illetve vegyes gyümölcsös esetén. A támogatás mértéke az átállt területen termesztett bogyós gyümölcsök hektáronkénti 365 eurónak megfelelő forintösszege és az átállás alatti almatermésű ültetvények hektáronkénti 900 eurónak megfelelő forintösszege között került meghatározásra. Ebben a célprogramban 421 kérelmező és 4500 ha terület támogatása vált lehetségessé.

A kifizetésben valóban részesülő gazdálkodók száma, illetve területek nagysága a további jogosultsági szempontok (pl.: jogosult földhasználat) vizsgálata során valamelyest csökkent, nagyságrendileg azonban nem változott.

A korábbi (2004-2009.) 5 éves kötelezettségvállalási időszak adataival összehasonlítva elmondható, hogy a 2009 szeptemberében indult időszak ökológiai gazdálkodáshoz kötődő célprogramjaiba összesen több terület került bevonásra, mint 2004-2009 között. Nőtt az ökológiai gazdálkodásba vont területek nagysága is.

Támogatott AKG terület 2008 (ha)	Tanúsító szervezetek által ellenőrzött terület 2008 (ha)	Támogatott terület AKG terület 2010 (ha)	Tanúsító szervezetek által ellenőrzött terület (ha) 2010
63.392	122.820	74.672	140.370

Fenti adat célprogramonként az alábbiak szerint oszlik meg:

Célprogramok	2004-2009	2009-	Területi változás (ha)	Eltérés 2004-2009 időszak=100%
AC) Ökológiai szántóföldi növénytermesztési célprogram	30 903	41 566	10 663	135%
BB) Ökológiai gyepgazdálkodási célprogram	31 085	28 606	-2 479	92%
CB) Ökológiai gyümölcs és szőlőtermesztés célprogram	1 404	4 500	3 096	321%
Összesen	63 392	74 672		

Látható, hogy a célprogramok közül egyedül a gyepgazdálkodás területe csökkent, azonban tekintettel arra, hogy az ökogazdálkodók nem kizárólag ökológiai gazdálkodás célprogramokra nyújthattak be támogatási kérelmet elképzelhető, hogy az ökoterületek jelentős része más (pl. az extenzív gyepgazdálkodás) célprogramban került támogatásra.

2010-es adatok szerint közel 65 ezer ha ökológiai terület azonban jelenleg nem részesül AKG támogatásban. Ennek egyik oka lehet - azon túl, ha valaki egyáltalán nem akart részt venni az intézkedésben – hogy a szántóterületek nagy részét feltehetőleg az integrált szántóföldi célprogramba kívánták behozni az ökogazdálkodók is, ebben a célprogramban azonban sokan forráshiány miatt kiestek. Az öko célprogramokban forráshiány miatti elutasításra nem került sor.

Meg kell jegyezni, hogy a 2004-2009 időszaktól eltérően (amikor az intézkedés tiltotta az integrált szántóföldi célprogramba való belépést az ökoterülettel, valamint tiltotta a párhuzamos gazdálkodást, ezzel erősen csökkentve a potenciális támogatottak körét) az öko területek egyéb célprogramokba való bevonása 2009 szeptemberétől lehetséges volt. Feltételezhetően sokan éltek is ezzel a lehetőséggel tekintettel arra, hogy amennyiben a gazdálkodó hibát vét az ökológiai gazdálkodás feltételrendszerének szabályai ellen, az ökológiai gazdálkodás célprogramok esetében az éves AKG támogatás 15-60% közötti visszavonásával lehet számolni, míg hasonló jellegű mulasztás egyéb (pl. integrált) célprogramban nem jár szankcionálással. Az öko területtel más célprogramokban való részvétel másik oka lehet, hogy a támogatási összegek átváltott öko szántóföldi növénytermesztés esetén közel azonosak az integrált szántóföldi célprogram támogatási összegeivel. Jelentős különbség azonban az ökológiai gazdálkodáshoz képest, hogy az integrált gazdálkodásnak jelenleg nincs jogszabályokban foglalt alapfeltétel rendszere.

A támogatási összegek meghatározásánál az került figyelembevételre, hogy az agrár-környezetgazdálkodási támogatás az AKG jogcímrendelet, és nem az öko feltételrendszer által előírt alap kötelezettségekből adódó jövedelemkiesést és költségnövekedést kompenzálja. Az AKG kifizetések kiszámítása során Magyarország az EU Bizottság által meghatározott alapelveket alkalmazta, nevezetesen az AKG gazdálkodási előírások által okozott bevételkiesés és esetleges költségnövekedés kompenzálását. A kalkuláció menete az alábbi lépésekből állt: az egyes AKG előírások meghatározása, az előírások agronómiai hatásának meghatározása, az agronómiai hatások alapján keletkező bevételkiesési/

bevételnövekedési/ költségnövekedési/ költségcsökkenési tényezők számítása, majd végül az előírások összességében a fenti tényezők összesítése és a jövedelemkiesés meghatározása. Ebben nem szerepelhetett az öko-feltételrendszer betartásának többletköltsége, hiszen az olyan alapkövetelmény, amely az öko ellenőrzési rendszerben lévőknek az AKG-től függetlenül is betartandó, és amelynek költsége a tanúsított ökotermékek piaci árában jelenik meg.

A 2012. évről jelenleg nem rendelkezünk olyan célprogramonkénti részletességű összesítéssel, amely alapján megállapítható lenne, hogy a jelenlegi 5 éves időszak 2009-es induló állapotához képest mennyivel csökkent az ökogazdálkodási célprogramokban támogatott terület nagysága. Az ökológiai állattartás vonatkozásában, a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program óta, nem került kialakításra az agrár-környezetgazdálkodási intézkedéseken belül önálló célprogram, de számos intézkedése esetén többletpontban részesült az az állattartó, aki ökológiai állattartást folytat. Minden célprogramban természetes folyamat, hogy a meg nem felelések (legyen az az öko alapfeltétel rendszer, vagy az AKG előírások be nem tartása) miatti kizárások, terület visszavonások, vis maior esetek miatt a támogatott területek valamelyest csökkennek. Nem feltételezzük azonban, hogy az ökológiai célprogramokban nagyobb arányú lenne a lemorzsolódás, mint más célprogramokban.

Tekintettel arra, hogy az AKG intézkedésben 2014 előtt nem lehet újabb támogatási kérelmeket benyújtani, és a forráslekötés tervezhetősége miatt célprogram váltásra (tehát pl. integrált célprogramból öko célprogramba való csatlakozás) nincs lehetőség, a jelenlegi időszakban a támogatott területek növekedésével nem lehet számolni.

A jelenlegi támogatási rendszerben 2014-ig jelentős változás nem várható, tehát az ökogazdálkodók számára új célzott támogatási intézkedés nem kerül megnyitásra.

A 2014-2020 közötti költségvetési időszak vidékfejlesztési programjának tervezése jelenleg zajlik. A 2014-2020 közötti időszakban rendelkezésre álló európai uniós agrár-vidékfejlesztési célú források esetében az Európai Bizottság kezdeményezte az ökológiai gazdálkodás további ösztönzését (pl. a Közös Agrárpolitika (a továbbiakban: KAP) zöldítése keretében, illetve a vidékfejlesztési célú források felhasználását biztosító szabályozás tervezetében is nagyobb hangsúlyt kap).

A szabályozás európai uniós egyeztetésével párhuzamosan a Vidékfejlesztési Minisztérium (a továbbiakban: VM) kialakította a hazai vidékfejlesztési program tervezésének intézményrendszerét és megkezdte a program kidolgozását. A közelmúltban elfogadott Uniós szabályozás alapján az ökogazdálkodás támogatása a továbbiakban nem az agrár-környezetgazdálkodás keretein belül, hanem külön intézkedésként valósul meg, amely az öko-ágazat jelenlegitől rugalmasabb keretek közötti támogatását jelentheti.

1.3. SWOT analízis a magyar ökológiai gazdálkodás helyzetéről

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> • A térségben korán indult a magyar ökológiai gazdálkodás, EU-val ekvivalens előírások, és hiteles ellenőrzési-tanúsítási rendszer működik 1995-től. • A fenntartható gazdálkodási rendszerekre nyitott, motiválható, tanulásra és önképzésre fogékony fiatal gazda generáció jelenléte. • GMO mentesség (alaptörvény, moratórium, szigorú koegzisztencia jogszabályok). • Aktív szakmai és érdekképviselői szervezetek (pl. Magyar Biokultúra Szövetség, Biokontroll Hungária Kft., Kárpát-medencei Ökogazdálkodók Szövetsége, Hungária Öko Garancia Kft., Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet). • Biogazdálkodás kutatására kész kutatási intézetek (Magyar Tudományos Akadémia, VM, AKI, Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet stb.) és oktatására kész közép- és felsőoktatási intézmények. Élenjáró kutatóműhelyek működnek a „bioracionális” tápanyagpótlók és növényvédő szerek fejlesztése terén hazánkban. • Bejártott külpiaconkkal rendelkezünk. A magyar biotermékek külpiaci megítélése nagyon jó. • Földrajzi elhelyezkedésünk az ökológiai felvevőpiacok szempontjából nagyon előnyös. • A fogyasztói érdeklődés a biotermékek iránt növekszik. • Az ökológiai gazdálkodás jól illeszkedik más agrár- és közpolitikai célokhoz (foglalkoztatottság növelése, vidéki népesség megtartása, multifunkcionális mezőgazdaság, ökoturizmus). 	<ul style="list-style-type: none"> • A termelési szerkezet aránytalan (magas gyep arány, a szántónál magas gabona arány, az állatállomány alacsony, kb. 0,15 NÁ/ha, ezért kevés a trágya). • Ökológiai vetőmag használat aránya alacsony. Hiányoznak a hazai előállítású, pannon ökorégióban szelektálódott fajták öko vetőmagvai. • Torz az agrár-környezetgazdálkodási támogatási rendszer (az integrált program közel azonos támogatási intenzitású, mint a bio). • A külpiaci értékesítés aránya magas (80-85 %), ez kiszolgáltatottságot jelent. • A feldolgozottság aránya alacsony, a kiszállítás főként alapanyag és/vagy elsődlegesen feldolgozott formában történik. • A jövedelem arányához viszonyítva magas ellenőrzési költségek. • Hiányzik a termékpálya szervezés, a piaci koordináció, a termék integráció. Fejletlen együttműködési formák a biogazdák között a beszerzésben, értékesítésben. • Integráció helyett ma a felvásárló köztes szereplő léte a jellemző. • Az ágazati szereplők többsége (főként a kis- és közepes méretű üzemek) jelentős tőke- és infrastruktúra-hiánnyal küzd. • Hiányos a kommunikáció a fogyasztók felé. • Elsősorban forráshiány miatt kevés a kutatás az ökológiai gazdálkodással kapcsolatban (technológia, beltartalom, piac stb.). • A képzésekhez szükséges gyakorlat-orientált képzési tematikák és megfelelő oktatók hiánya. • Az adminisztrációs teher magas. • Hiányzik a naprakész, magas szintű termesztéstechnológiai szaktudás, a gyakorlati oktatás és képzés, úgy az induló gazdálkodók, mint a

	<p>szaktanácsadók számára.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hiányzik az országosan szervezett, magas színvonalú, gyakorlat-orientált ökológiai szaktanácsadási rendszer. • Öko termékek aránytalanul magas ára.
--	---

Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • A KAP zöldítését célzó kezdeményezések. • Igénybe vehetők az új értékesítési formák (közétkeztetésben, Mintamenza program, onkológiai intézmények, doboz-rendszerek, termelői piacok stb.). • Nagy keresleti potenciál a külpiacon (az EU piacokon tendenciaszerűen gyorsabban nő a biotermék fogyasztás, mint a termelés). • Részpiaci előnyök (pl. bioméhészet több EU tagországban megvalósíthatatlan, ellenben Magyarországon már kialakult a gyakorlata). • A társadalom sérülékenyebb, elszegényedett rétegei (megváltozott munkaképességűek, hátrányos helyzetűek stb.) is foglalkoztathatók az ökológiai gazdálkodásban. • Rendelkezésünkre állnak a tájfajtáink, védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajtáink, és a hagyományőrző gazdálkodás nyomai még fellelhetők. 	<ul style="list-style-type: none"> • A biotermelés presztízsének ártó események (botrányok stb.). • GMO használat felülkerekedik az EU-ban. • Külföldi bio – különösen feldolgozott – élelmiszerek térnyerése a hazai piacokon. • Fizetőképes vásárlóerő tovább csökken. • Nem érvényesül eléggé következetesen az ökoszisztémát károsító technológiák, döntések és támogatási irányok felismerése.

2. CÉLKITŰZÉSEK

Az Akcióterv célja a Nemzeti Vidékstratégia Ökológiai gazdálkodás programjában megfogalmazottakkal összhangban az ökológiai gazdálkodásba vont területek nagyságának, illetve az állatállomány létszámának növelése. Tekintettel arra, hogy a hazai ökológiai gazdálkodás elsősorban exportorientált, a nemzeti fejlesztési elképzeléseket az ökológiai gazdálkodás, valamint az abból származó termékek népszerűsítésére, és a termékek feldolgozottsági szintjének emelésére kell összpontosítani. Az ökológiai termelés fokozását elő kell segíteni a célzott oktatási, képzési és kutatási tevékenységek ösztönzésével, a támogatási lehetőségek hatékonyabb kihasználásával, valamint az integráció fejlesztésével is.

Az Akcióterv az alábbi cselekvési programokat tartalmazza:

- 1. Cselekvési Program:** Az ökológiai gazdálkodással, tevékenységekkel kapcsolatos szabályozás, eljárásrend fejlesztése
- 2. Cselekvési Program:** A piaci igényekhez alkalmazkodó termelési volumen növelése és a feldolgozás, értékesítés fejlesztése
- 3. Cselekvési Program:** Az ellenőrzés alatti ökológiai tevékenységekkel kapcsolatos képzési, kutatás-fejlesztési és szaktanácsadási rendszerek fejlesztése
- 4. Cselekvési Program:** Egységes és átlátható adatgyűjtési és kezelési, valamint tájékoztatási rendszerek fejlesztése
- 5. Cselekvési Program:** Az ökológiai gazdálkodásból származó termékek és kiemelt termékkörök népszerűsítése, fogyasztói tudatosság és bizalom növelése
- 6. Cselekvési Program:** Az ágazati szereplők közötti együttműködés, valamint a teljes termékpályák és rövid élelmiszerláncok fejlesztése

A részletes intézkedések meghatározásakor figyelembe kell venni az uniós célokat is. A célkitűzések megvalósításának határideje 2020, amely összhangban van az uniós költségvetési tervezés időszakával.

Az Akcióterv megvalósítása számos előnnyel jár:

- munkahelyteremtéssel, hiszen az ökológiai gazdálkodás több munkaerőt igényel/nagyobb élőlomb munka igénye növeli a foglalkoztatottságot,
- külső inputanyagokban extenzív, tudásban intenzív sajátosságai miatt a helyi kis- és közepes gazdasági vállalkozások fejlesztésének irányába hat,
- ösztönzi a helyi és hazai piac megerősödését,
- a rendelkezésre álló tájba illő tájfajtáink, védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajtáink megőrzésével,
- a mezőgazdasági eredetű környezetterhelés csökkentésével, a vízkészlet, talaj, élővilág, természeti értékek és kultúrtáj megővásával,
- a lakosság számára egészséges és biztonságos élelmiszerek biztosításával: a növényvédő szermaradéktól mentes, biológiailag aktív alkotókban gazdag élelmiszerek javíthatják a magyar népesség rossz általános egészségi állapotát,
- az ország GMO mentességében kulcságazatként játszik szerepet,
- hozzájárulhat az elveszett hazai piacok visszaszerzéséhez, új külföldi piacok meghódításához, hiszen a biotermékek fogyasztása világszerte növekszik.

1. Cselekvési Program: Az ökológiai gazdálkodással, tevékenységekkel kapcsolatos szabályozás, eljárásrend fejlesztése

Az Európai Akcióterv érintett témakörei: 8, 9, 10, 13, 16, 17

A Cselekvési Program célja:

A Cselekvési Program célja az ökológiai gazdálkodással kapcsolatos — beleértve a termelést, a feldolgozást, a marketing és az ellenőrzési tevékenységet is — eljárásrend fejlesztése, a feladat- és hatáskörök teljes körű felülvizsgálata és ezt követően a szükséges jogszabálymódosításra irányuló javaslatok megfogalmazása. A megvalósítás során alapvetően az átláthatóságra és az egyszerűsítésre kell törekedni. Pontosítani és szigorítani kell a szabálytalanságok szankcionálására vonatkozó rendelkezéseket, annak érdekében, hogy a hazai termékek minősége uniós szinten elismert és megbízható legyen.

Tekintettel arra, hogy a szabályozási rendszer fejlesztése nemcsak hazai, hanem uniós szinten is kitűzött cél, ezért az 1. számú Cselekvési Programban foglaltak teljesítésével párhuzamosan erősíteni kell a hazai érdekek érvényesítését az uniós jogalkotás során, adott esetben hatékony lobbitevékenységgel megtámogatva.

A Cselekvési Program intézkedései a hozzárendelt teljesítési határidőkkel:

1.1.: *Az ökológiai gazdálkodással, feldolgozással és a termékek jelölésével (továbbiakban: ökológiai tevékenység) kapcsolatos szabályozás, eljárásrend teljes körű felülvizsgálata és fejlesztése, különös tekintettel a felsorolt ökológiai tevékenységekkel összefüggő termelési, támogatási alapelvekre, sajátosságokra és ellenőrzési feltételekre, új szakmai előírásokra, a félrevezető jelölések, a bio/öko jelzőkkel jogosulatlanul élők és visszaélők szankcionálására, valamint az uniós gyakorlatra.*

Határidő: 2015.

1.2.: *Az ökológiai tevékenységet ellenőrző és tanúsító szervezetek elismerésével, működési rendjük jóváhagyásával, hatósági és szakmai felügyeletükkel, ellenőrzésükkel — beleértve az akkreditációjukat is — kapcsolatos szabályozás felülvizsgálata, fejlesztése. A felülvizsgálat kiterjed az ökológiai tevékenységgel kapcsolatban hatáskörrel rendelkező hatóság, intézmény összehangolt működését biztosító jogi szabályozásra és pénzügyi feltételekre.*

Határidő: 2014.

1.3.: *Szükséges javaslatok megtétele annak érdekében, hogy az ellenőrző és tanúsító szervezetek elkészítsék és jóváhagyásra bemutassák a tevékenységüket engedélyező hatóságnak a hatékonyabb működésüket elősegítő, az uniós gyakorlatot is figyelembe vevő új ellenőrzési módszereiket (pl.: kockázat elemzés, véletlen kiválasztás, keresztellenőrzés stb.), továbbá gondoskodjanak az ellenőrzésük alá tartozó gazdálkodókkal való megismertetéséről, gyakorlati alkalmazásáról.*

Határidő: 2014.

1.4.: Valamennyi ökológiai tevékenység ellenőrzésével — beleértve a hatósági ellenőrzést is — kapcsolatos szankcionálási rendszer hatékonyságának felülvizsgálata, különös tekintettel a támogatásban is részesülő ökológiai tevékenységekre, valamint az „SPS” rendszer bevezetésétől kötelezően alkalmazott cross compliance-re (kölsönös megfeleltetés) vonatkozó szabályozási rendszer előírásainak alkalmazására.

Határidő: folyamatos

1.5.: Az ökológiai gazdálkodás szempontjainak integrálása a Nemzeti Vidékstratégia folyamatban lévő és tervezett programjaiba - így pl. háztáji, sertés, kérődző program, különös tekintettel a védett őshonos, valamint veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajtáink és tájfajtáink – mint hazánk magas genetikai értéket képviselő, kiemelt jelentőségű természeti értékeinek, nemzeti kincseinek, a biológiai sokféleség megőrzőinek és a különleges minőségű, magasabb élvezeti értékű, illetve bioélelmiszerek, márkázott termékek alapanyagainak – eredeti állapotában történő megőrzését elősegítő programokra; továbbá a környezet- és tájvédelmi szempontokat szem előtt tartó állattenyésztési és –tartási, valamint növénytermesztési és növényvédelmi gyakorlatra alapozott gazdálkodások létesítésének, működésének elősegítését célzó és a rét/gyep/legelő területek legeltethető állatokkal történő természetvédelmi kezelésének arányát növelő programokra.

Határidő: folyamatos

2. Cselekvési Program: A piaci igényekhez alkalmazkodó termelési volumen növelése és a feldolgozás, értékesítés fejlesztése

Az Európai Akcióterv érintett témakörei: 1, 4, 6, 12, 19

A Cselekvési Program célja:

Az ökológiai termelés volumenének alakulásával és a megtermelt ökológiai termékek feldolgozottsági arányával összefüggő szakmai, közgazdasági elemzések adatai alapján a Nemzeti Akcióterv sikeres végrehajtásához szükséges, a termelési volumen növelésével és annak feldolgozottsági mértékével összefüggő, megoldásra váró feladatok meghatározása.

Hazánk jelenlegi termelési volumenét elsősorban nem a hazai fogyasztás, hanem az exportált ökológiai termékek és azon belül is a feldolgozatlan ökológiai termékek piaci helyzete határozza meg. Várhatóan a többi uniós tagállam is a megnövekedett termelési volumenének egy részét feldolgozatlan formában kívánja értékesíteni a piacokon, amivel a hazai termelőknek feltétlen számolniuk kell. Kitérést jelenthet az egyes termékcsoportokon belül a speciális, a fogyasztók által elismert és keresett, a hazai termesztési adottságainkhoz és termelési hagyományainkhoz legjobban igazodó termék megkeresése, amelynél biztos volumenű — esetleg növekedő — export lehetőségre számíthatunk, akár hosszabb távon is (ilyen ökológiai termék pl. a tönkölybúza). Emellett fel kell térképezni a hazai keresletet és a feldolgozó kapacitást.

Ide tartozó fontos stratégiai kérdés még az ökológiai termelési alapok — vetőmag, egyéb szaporító anyag, tenyészállat stb. — elsősorban hazai biztosításának kérdése is, hiszen hiányuk akár a termelési volumen növelésének akadálya is lehet.

A Cselekvési Programhoz rendelt intézkedések eredményeként növekvő ökotermék volumennel, ezen belül növekvő arányú feldolgozott ökológiai termékkel lehet számolni, valamint a termelés kezdetétől a feldolgozásig hatékonyabb ellenőrzéssel, ami növeli a fogyasztók elégedettségét és remélhetőleg a keresletét is a minőségi ökológiai termékek iránt.

A Cselekvési Program intézkedései a hozzárendelt teljesítési határidőkkel:

2.1.: *A hazai ellenőrző és tanúsító szervezetek ellenőrzése alá vont ökológiai termelési adatok, valamint egyéb rendelkezésre álló termelési, feldolgozási, értékesítési, keresleti stb. adatok elemzése alapján a jelentős potenciállal rendelkező termékek piacfeltárása, analízise.* Az elemzésnek többek között ki kell térnie a terület és az állatállomány növelését, az ökológiai termelés biológiai alapjainak biztosítását szolgáló kérdésekre, a lehetséges kitörési pontokra. Miután megtörtént a stratégiai fontosságú biotermékek piacfeltárása, értékelést kell készíteni a fejlesztési lehetőségekről, és a jól szervezhető ágazatok esetében meg kell tervezni és el kell kezdeni a piaci szereplők sikeres integrációját biztosító támogatási programokat.

A területnövelés mértékének prognosztizálásánál javasolt a regionalitás, illetve az adott tájegység termelési, ökológiai stb. sajátosságainak a figyelembevétele, valamint a vizsgált területen az ökológiai és a konvencionális gazdálkodás hatékonyságának a termesztési körzet szempontjából való elemzése is.

Meg kell vizsgálni az elemzés során annak lehetőségét is, hogy a nemzeti parkok területén kizárólag ökológiai termelés folytatására legyen lehetőség, mely teljes mértékben összeegyeztethető a természet- és környezetvédelmi igényekkel.

Megjegyzés: az intézkedés végrehajtása során figyelemmel kell lenni a 2.3. pontban meghatározott intézkedés tartalmi összefüggéseire, illetve annak határidejére is.

Határidő: 2017.

2.2.: *Az ökológiai termelés hazai biológiai alapjainak (vetőmag, egyéb szaporító anyagok, tenyészállat stb.) felmérése, a fejlesztési célokkal összehangolt biológiai alapok rendszerének, illetve nagyságrendjének meghatározása. Az ökológiai termelés biológiai alapokkal kapcsolatos szabályozásának felülvizsgálata, fejlesztése.* A géntechnológiával módosított szervezetek ökológiai gazdálkodásra gyakorolt kockázatainak elemzése, különös tekintettel a határ menti ökogazdálkodásba bevont területekre.

Megjegyzés: Az intézkedés végrehajtása — összefüggésben a 2.1. intézkedésben meghatározottakkal — meg kell, hogy előzze a 2.1. intézkedést.

Határidő: 2015.

2.3.: *Felmérést kell készíteni a hazai ökológiai terméket előállító, illetve feldolgozási tevékenységet folytatók köréről, a felmérés időpontjában meglévő kapacitásokról, valamint az általuk előállított, feldolgozott ökológiai termékek termékcsoportonkénti köréről és javaslatokat kell készíteni a feldolgozás mértékének növelésére vonatkozóan.*

Az állati termékek feldolgozottsági szintjének növelése érdekében meg kell vizsgálni a vágóhidak hazai és a bioállattartó gazdaságok egymáshoz viszonyított eloszlását. Kis létszámú állat távoli (> 40 km) vágóhídhöz való rendszeres szállítása nem segíti a feldolgozóüzemek kialakulását. Legalább 40 km-es körzetenként egy-egy vágópont kialakítása javasolt, amely alkalmas bio-minősítésű vágásra.

Ki kell térni a feldolgozás növelésének termékcsoportokon belüli arányára, valamint a hazai és uniós piaci részesedés tervezett mértékére.

Megjegyzés: Az intézkedés végrehajtása során figyelemmel kell lenni a 2.1. és 2.4. pontokban meghatározott intézkedésekre, a fent nevezett fejlesztési stratégiában a források

meghatározásánál figyelembe kell venni az Európai Akcióterv 6. Akciójában megfogalmazottakat, azaz „Az ökológiai gazdálkodás nagyobb mértékű integrálása a vidékfejlesztési támogatásokba”.

Határidő: 2016.

2.4.: Összefüggésben a 2.1. és 2.3. intézkedésekben meghatározottakkal, figyelemmel kell lenni az új vidékfejlesztési program tervezésénél **az ökológiai gazdálkodás támogatásainak** további és **folyamatos biztosítására**, beleértve a minőségbiztosítási rendszerben való részvétellel kapcsolatos költségeket is. Külön figyelmet kell fordítani továbbá a konvencionális gazdálkodásból ökológiai gazdálkodásra való áttérés és az áttérés megtartásának ösztönzésére.

Az új támogatási rendszer kialakítása során törekedni kell a pályázati rendszer egyszerűsítésére. Meg kell vizsgálni az ellenőrzés, tanúsítás költségeinek, a biogazdálkodás speciális munkagépei beszerzésének, a feldolgozás fejlesztésének (különös tekintettel a kis (házilagos) feldolgozó kapacitások létesítésére és a már meglévő kapacitások bővítésére), és az ökológiai termékek promóciójának támogatására vonatkozó lehetőségeket, feltételeket. Meg kell vizsgálni továbbá a támogatások kiterjesztésének lehetőségét a bioállattartásra, méhészetre, gombatermelésre, halastavi haltartásra, valamint a biorizs és hajtatás területére is.

A fiatal gazdák induló támogatásánál illesse meg többlet azokat, akik az ökológiai gazdálkodást beállalják.

Meg kell vizsgálni a fajta fenntartásával kapcsolatos szaporítóanyag ellátási rendszer (pl. a gyümölcsfajták facsemetéinek előállítására és forgalmazására, ismertségük fokozására), az ökológiai gazdálkodás keretében végzett víz- és talajvédelmi intézkedések (pl. a talajok szervesanyag-tartalom csökkenésének megakadályozása, vízerózió védelem, a talajok biológiai állapotának javítása, ún. „minimum tillage” eljárások alkalmazása, a talajok vízháztartásának javítását célzó agrotechnikai beavatkozások, korszerű víztakarékos öntözési módok alkalmazása stb.), valamint a kiemelt vízvédelmi területeken (pl. ivóvíz bázisok, távlati ivóvíz bázisok, a felszín alatti vizek állapota miatt fokozottan érzékeny területek, a felszíni vizek parti sávja stb.) végzett ökológiai gazdálkodás támogatásának lehetőségeit.

Határidő: 2015.

2.5.: *A 2014-2020 közötti időszakban rendelkezésre álló vidékfejlesztési célú EU-s források felhasználása során az ökológiai gazdálkodás jelenleginél nagyobb mértékű támogatása. Az ökológiai gazdálkodás az új vidékfejlesztési programban, mint önálló intézkedés jelenik meg.*

Határidő: az új vidékfejlesztési program elfogadásától számítva folyamatos

3. Cselekvési Program: Az ellenőrzés alatti ökológiai tevékenységgel kapcsolatos képzési, kutatás-fejlesztési és szaktanácsadási rendszerek fejlesztése

Az Európai Akcióterv érintett témakörei: 6, 7, 11

A Cselekvési Program célja:

A Cselekvési Programhoz tartozó képzési, kutatás-fejlesztési és szaktanácsadási rendszerek felülvizsgálata során bemutatni a nevezett rendszerek közötti kapcsolatok szintjét, módját, illetve az adott szinthez tartozó információkhoz való hozzáférés lehetőségeit, tartalmát, a gyakorlatban való alkalmazásuk feltételeit, és meghatározni a fejlesztés főbb irányait.

Az ökológiai gazdálkodás, illetve az ahhoz kapcsolódó tevékenységek, mint kutatási témakörök több tudományterületet érintenek. A különböző tudományterületek részeredményei csak abban az esetben tudják egymást erősíteni, ha egy rendszeren belül, koordináltan, egymásra épülve végzik a tevékenységeiket. Példaként említve azt, hogy a feldolgozás technológiája sok esetben visszahat az alapanyag beltartalmi értékeire, ami növény- vagy állatnemesítési célokat határozhat meg. Jelentős igény jelentkezik az ökológiai gazdálkodás tekintetében alap- és alkalmazott kutatások végzésére, melyek legtöbb esetben hosszú távú, több éves kutatási tevékenységet jelentenek. Ennek érdekében, csak egy hosszú távú kutatás-fejlesztési stratégia mentén képzelhető el magának a tevékenységi körnek a támogatása.

Az ökológiai tevékenységeket folytató gazdálkodók részére biztosított szaktanácsadási lehetőségek nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy a gazdálkodók jobban megértsék az ökológiai gazdálkodásra vonatkozó jogi környezetet, az ökológiai termelés alapelveit, az ellenőrzés fontosságát, a termékfeldolgozás technológiai folyamatait, az értékesítés lehetőségeit, az uniós gyakorlatot, valamint a minőségbiztosítási rendszer bevezetésének szükségességét. Színvonalas és naprakész szaktanácsadói tevékenységhez hozzátartozik a szaktanácsadók kötelező képzése és minősítése.

Szakmailag indokolt a szaktanácsadók képzése mellett az ökológiai tevékenységeket ellenőrző és tanúsító szervezetek részére is megszervezni a képzést.

A gazdálkodók továbbképzésének biztosítására szintén kiemelt hangsúlyt kell fektetni, az új szakmai ismeretek elsajátítása, a jogszabályi környezetben bekövetkezett változásokról való tájékoztatás.

A fentiekben felsorolt rendszerek összehangolt munkája és együttes fejlesztése elengedhetetlen a kitűzött célok eléréséhez, vagyis a hazai ökogazdálkodás megvalósítását segítő képzési rendszer fejlesztéséhez, az alap és alkalmazott kutatások megvalósításához, valamint a hatékony, gyakorlati szakmai ismerteket biztosító öko szaktanácsadói hálózat kialakításához.

A Cselekvési Program intézkedései a hozzárendelt teljesítési határidőkkel:

3.1.: Részletesen elemezni kell a hazai szaktanácsadói rendszert – beleértve a szaktanácsadók kötelező képzésének és minősítésének rendszerét is – az ökológiai tevékenységek szempontjából. **Meg kell határozni a szaktanácsadóknak a gazdálkodók részére kötelezően biztosítandó információk tartalmát,** különös tekintettel a gyakorlati szakmai ismeretre. **Be kell mutatni a szaktanácsadói rendszerek működését szabályozó feltételeket, ide értve az ellenőrzésüket és felügyeletüket ellátó intézményrendszert is. Meg kell határozni a szaktanácsadói rendszer fejlesztésének főbb irányait,** figyelembe véve az uniós gyakorlatot, illetve a 2007-től alkalmazandó követelményeket is. A falugazdászok, gazdatanácsadók, regisztrált agrártanácsadók, továbbá a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH), a kormányhivatalok és a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) ökológiai gazdálkodással kapcsolatos feladatokat ellátó tisztviselői számára legyen kötelező a részvétel biogazdálkodási képzéseken, illetve képzési programjaikba kerüljön be az ökológiai gazdálkodás. Meg kell vizsgálni a bemutató gazdasági hálózat működtetésének finanszírozási feltételeit.

Határidő: 2016.

3.2.: Az ökológiai tevékenységeket folytató gazdálkodók kötelező képzési rendjének és feltételeinek kialakítása, beleértve az intézményesített szakértői háttér biztosítását, a képzéshez szükséges szabályozás és a pénzügyi feltételek meghatározását. A képzés lehet tájékoztató jellegű (valamennyi gazdálkodó részére), vagy konkrét támogatási feltételhez kötött (pl.: vidékfejlesztési támogatások esetében), illetve csak részvételhez, vagy vizsgához kötött. Fontos a gyakorlati, használható tudás átadásának előtérbe helyezése. Gondoskodni kell a képzés fejlesztéséről, az oktatási anyagok aktualizálásáról és korszerűsítéséről (pl. jogszabályi környezet, helyes gazdálkodási gyakorlat ismertetése, az érintett kutatóintézeteket bevonva a kutatási eredmények bemutatása).

Határidő: 2014.

3.3.: Az ökológiai tevékenységeket ellenőrző és tanúsító szervezetek részére képzési rendszer kialakítása a magasabb szakmai színvonalú munkavégzés, valamint az ellenőrzésük alá tartozó gazdálkodók egységes, minőségileg emelt színvonalon történő kiszolgálása érdekében. Meg kell határozni továbbá a képzés intézményesített szakértői háttérét és a képzéshez szükséges szabályozási és pénzügyi feltételeket. Gondoskodni kell a képzés fejlesztéséről, az oktatási anyagok aktualizálásáról és korszerűsítéséről.

Határidő: 2015.

3.4.: Ki kell alakítani és biztosítani kell a gazdák folyamatos tájékoztatását az ökológiai gazdálkodással — beleértve a termelést, feldolgozást, értékesítést, illetve ezekkel összefüggő támogatásokat is — kapcsolatban, különös tekintettel az Európai Akcióterv 5. Akciójában meghatározottakra, azaz az „Internetes alapon az ökológiai termeléssel és értékesítéssel kapcsolatos támogatási lehetőségek ismertetésére”.

Határidő: 2015.

3.5.: Az alapfokú és a felnőtt képzés során képzést adó, szakmunkás szintű rendszerbe is be kell illeszteni az ökológiai tevékenységek ismereteit. Általános iskolákban ismeretterjesztő jelleggel hangsúlyozni kell a fenntartható gazdálkodás (beleértve az ökológiai termelést is) jelentőségét.

Határidő: 2016.

3.6.: Az ökológiai terméstechnológiai szakkiadványok elkészítése Kiemelten fontos, hogy a jelenleg is elterjedten termesztett növényfajokra elkészüljenek a legújabb nemzetközi ismereteket is összegző, de hazai termesztési tapasztalatokon alapuló ökológiai terméstechnológiai szakkiadványok, pl. az öko gyógynövény-termesztése.

Határidő: 2016.

3.7.: El kell készíteni az ökológia tevékenységekkel kapcsolatos Hosszú távú Kutatás-Fejlesztés Országos Stratégiát, az érintett tudományterületeken kutatási-fejlesztési tevékenységet folytató intézetek bevonásával, megvizsgálva a nagyobb volumenű, már folyamatban lévő kutatási programokhoz való csatlakozás lehetőségét, bemutatva a fentiek alapján meghatározott feladatokhoz rendelt forrásigényeket is. Annak érdekében, hogy a jelzett kutatás-fejlesztési tevékenységek valóban egymásra épülhessenek, szükséges a források egyeztetése a tényleges kapcsolatrendszer működtetéséhez, térben és időben, valamint a megvalósítás szintjén is. Az Országos Stratégiának be kell továbbá mutatnia a tervezett fejlesztési célokat is. A kutatási-fejlesztési tevékenységek tekintetében a következő témákat szükséges előnyben részesíteni: legfontosabb élelmiszernövényeink ökológiai termesztésre való célzott nemesítési (pl. kórokozókkal, kártevőkkel szembeni ellenállóság növelésére, illetve a jobb tápanyag- és vízhasznosításra való nemesítés) programjai, a

fajtaválaszték bővítése az ökológiai termesztés számára, az agrotechnikával, növényvédelemmel kapcsolatos új, organikus körülmények között is alkalmazható hatékonyabb technikák, természetes eredetű növényvédő szerek, tápanyag-utánpótlási technológiák fejlesztése, az ökológiai termesztésbe vont területek környezetanalitikai monitorozása (pl. a növényvédő szeres környezeti szennyezések lehetséges hatásai felmérése), valamint a géntechnológiai úton módosított növények ökológiai gazdálkodásra gyakorolt hatásai vizsgálatának.

Határidő: 2016.

4. Cselekvési Program: Egységes és átlátható adatgyűjtési és kezelési, valamint tájékoztatási rendszerek fejlesztése

Az Európai Akcióterv érintett témakörei: 2, 3, 5, 15, 18

A Cselekvési Program célja:

A Cselekvési Program intézkedéseiben meghatározottak teljesítésével az ökológiai tevékenységekkel kapcsolatos, különböző célú adatszolgáltatásokat, azokat nyilvántartó és feldolgozó rendszereket összefoglaló nemzeti szintű ökológiai adatszolgáltatási rendszer elkészítése szükséges. Segítségével egyértelműen meghatározhatók és azonosíthatók lesznek a nevezett rendszerek által szolgáltatott adatok, biztosíthatók lesznek az uniós adatszolgáltatási kötelezettségekhez szükséges adatok, valamint felhasználásukkal szakmailag megalapozottabbak lesznek az ökológiai tevékenységgel kapcsolatos stratégiai tervek.

Hazai, és egyben az Európai Akcióterv készítése során is feltárt hiányosság, hogy a döntéshozatalhoz szükséges, az ökológiai tevékenységeket jellemző pontos adatok nem, vagy csak hiányosan állnak a tagországok rendelkezésére. A 834/2007/EK rendelet hazánk számára is jelentési kötelezettséget ír elő az ökológiai gazdálkodással, és elsősorban annak ellenőrzésével kapcsolatban, melyhez az unió által meghatározott adatokat előírt adatstruktúrában kell gyűjteni és kezelni. Ennek megoldása érdekében fontos, hogy az ellenőrző és tanúsító szervezetek, a hatósági feladatokat ellátó intézmények, valamint egyéb olyan intézmények, mint például a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) és az AKI – amelyek megfelelő háttérrel rendelkeznek az adatgyűjtéshez, feldolgozáshoz, és az adatok karbantartáshoz – képesek legyenek érdemi információt szolgáltatni egyrészt a tagállami kötelezettségből adódó jelentésekhez szükséges adatok szintjén, másrésztől képesek legyenek az ágazati eredményességet mutató mérőszámok meghatározására is.

A Cselekvési Program intézkedései a hozzárendelt teljesítési határidőkkel:

4.1.: Felül kell vizsgálni az ökológiai gazdálkodással kapcsolatos adatgyűjtési rendszereket és adatahozáférési protokollokat, és az ezzel kapcsolatos előírásokat szükség szerint módosítani kell, különös tekintettel az adatgyűjtésre szakosodott szervezetekre. Az ökológiai gazdálkodással kapcsolatos adatgyűjtést uniós szinten az Eurostat végzi. Hazánkban is az illetékes hatóság és a szak tárca, valamint a KSH közötti megállapodás eredményeként a KSH továbbítja az Eurostat felé az e-damis rendszeren keresztül a vonatkozó tagállami statisztikai adatokat. A közelmúltban a statisztikai adatgyűjtésre kialakított formanyomtatvány tartalmilag is módosult, kiegészítésre került ugyanis a termésátlagok, mennyiségi adatok gyűjtésére vonatkozó kötelezettségekkel. ***Ezekből az adatokból azonban nehéz következtetni***

a fogyasztás és az értékesítés volumenére, ezért szükséges a közvetlenül ezzel kapcsolatos felmérések rendszerének kialakítása, illetve fejlesztése. Célszerű lenne továbbá az ökológiai gazdálkodással kapcsolatban gyűjtött és feldolgozott adatok körének bővítése a környezet állapotával összefüggő adatokkal.

Határidő: 2015.

4.2.: Felül kell vizsgálni az ökológiai tevékenységek folytatásával összefüggő kötelező adatszolgáltatás rendjével kapcsolatos szabályozást, különös tekintettel az uniós gyakorlatra, valamint az ellenőrző és tanúsító szervezetek, az egyéb közreműködő szervezetek, intézmények kötelező nyilvántartásaiban szereplő adatokra. Meg kell határozni a nevezett adatszolgáltatások lehetséges összekapcsolásának módját és szintjét, működtetésük jogi és pénzügyi feltételeit, valamint a fejlesztés irányát.

Határidő: 2015.

4.3.: Ki kell alakítani a nemzeti szintű, kölcsönös, interaktív adatszolgáltatás feltételrendszerének szabályozását, a közreműködő szervezetek körének és működésük pénzügyi feltételeinek meghatározása mellett.

Határidő: 2018.

5. Cselekvési Program: Az ökológiai gazdálkodásból származó termékek és kiemelt termékkörök népszerűsítése, fogyasztói tudatosság és bizalom növelése

Az Európai Akcióterv érintett témakörei: 1, 3, 4, 5, 6, 7

A Cselekvési Program célja:

A hazai ökológiai termékek fogyasztásának növelése érdekében a fogyasztók rendszeres és aktív tájékoztatása az ökológiai gazdálkodás szerepéről és jelentőségéről, illetve a minőségbiztosítási rendszerről. További cél az ökotermékek vásárlásával és fogyasztásával kapcsolatos szokások felmérése és elemzése.

A Cselekvési Program intézkedései a hozzárendelt teljesítési határidőkkel:

5.1.: Kutatási projektek indítása az ökotermékeket érintő fogyasztói szokások elemzésére, melynek eredményeként az ökotermékek feldolgozásával kapcsolatos fejlesztések is új irányt vehetnek. Kínálat-kereslet által meghatározott piacon az elsődleges, illetve a feldolgozott biotermékek vonatkozásában az ellenőrzés alatt álló hazai gazdasági szereplők, beleértve az exportőröket is, üzleti helyzete is javulhat.

Határidő: folyamatos

5.2.: Az ökológiai termékek, az ökológiai termékeket jelölő öko logó népszerűsítése, melynek során a fogyasztói társadalom világos információt, alapismeretet kap erről a szigorú, minőségbiztosításon alapuló rendszerről. A promóciós tevékenységet különböző eszközök igénybevételevel lehet fejleszteni. Az Európai Bizottság ökológiai gazdálkodás népszerűsítésére létrehozott honlapján is elérhetőek különböző eszközök, mint plakátok, szórólapok, multimédiás elemek, gyermekek számára képregény formában elkészített rajzos tájékoztatók stb. Elsősorban a ***közmédiában mindenképpen szükséges az ökológiai gazdálkodással, az ökológiai gazdálkodásból származó termékekkel kapcsolatos közérdekű***

hirdetések, riportműsorok sugárzásának előtérbe helyezése. A magyar ökotermékekre vonatkozóan marketingstratégiát kell kidolgozni. Fontos felhívni a figyelmet a megtévesztő logókra és elnevezésekre is.

Határidő: folyamatos

5.3.: A szaktanácsadási rendszer és a gazdák képzése mellett **meg kell szervezni a fogyasztók objektív tájékoztatásának rendszerét az ökológiai termékek előállításával kapcsolatos ismeretek átadásához** pl. az erre szakosodott bemutató gazdaságok, kistérségi/települési mintaprogramok, oktatási intézmények segítségével, esetleg egészségügyi intézmények bevonásával. Tájékoztatókat és az ökológiai termékeket népszerűsítő anyagokat kell készíteni általános ismeretterjesztési céllal.

Határidő: folyamatos

5.4.: **A hazai és nemzetközi agrár, illetve tematikus vásárokon, rendezvényeken stb. a biotermékek népszerűsítése.** Az ökológiai termékek tanúsítási rendszerébe tartozó gazdasági szereplők állami rendezvényeken való kiállításának ösztönzése.

Határidő: folyamatos

5.5.: **Biopiacok létrehozásának és működtetésének ösztönzése,** valamint a piacok hatékonyabb ellenőrzésének megvalósítása.

Határidő: folyamatos

6. Cselekvési Program: Az ágazati szereplők közötti együttműködés, valamint a teljes termékpályák és rövid élelmiszerláncok fejlesztése

Az Európai Akcióterv érintett témakörei: 1, 5, 16

A Cselekvési Program célja:

A magyar ökológiai gazdálkodásból származó termékek nagyarányú exportja, valamint a kereskedelmi szereplők döntően importforrásokra való támaszkodása a hazai értékesítési csatornák viszonylagos fejletlenségével is magyarázható többek között. A Cselekvési program célja a termelők közötti és a termelői-értékesítő hálózatok létrehozása és erősítése, így a termelők a piaci igényekhez jobban illeszkedő termékeket tudnak előállítani, valamint több információ és lehetőség kínálkozik a hazai értékesítésre. Az ökotermékek/nyersanyagok egymásra találása – a kiépült hálózatoknak köszönhetően – a feldolgozottsági szint növeléséhez szintén hozzájárulhat.

További cél a termelői-fogyasztói hálózatok, fórumok és értékesítési közösségek kialakításának és működésének ösztönzése, amely jelentős mértékben hozzájárulhat az ökológiai gazdálkodásból származó termékek népszerűsítéséhez is. A fogyasztó közvetlenül győződhet meg arról, hogy mit is jelent a gyakorlatban az ökológiai gazdálkodás, milyen folyamatokon megy keresztül az általa elfogyasztott ökoélelmiszer, kérdéseit közvetlenül a termelővel vitathatja meg. A néhány jelenlegi példa azt támasztja alá, hogy ez nagyban növeli a fogyasztó ismeretanyagát és nem utolsósorban a bizalmát a minősített ökotermékek iránt. A termelő pedig kiegyensúlyozottabb és kiszámíthatóbb keresletre támaszkodhat, ami szintén vonzóbbá teheti az ökológiai gazdálkodást, mint megélhetési lehetőséget.

A Cselekvési Program intézkedései a hozzárendelt teljesítési határidőkkel:

6.1.: *Termelők közötti, valamint termelők és piaci szereplők közötti együttműködési, illetve információs hálózatok létesítése* a saját termék feldolgozásának, forgalmazásának és értékesítésének elősegítésére, valamint a hatékony érdekérvényesítés megvalósítása céljából.

Határidő: folyamatos

6.2.: *Termelői-fogyasztói hálózatok*, például közösség által támogatott ökológiai mezőgazdasági rendszerek, közös fórumok, információs hálózatok ***létrehozása, illetve a meglévők továbbfejlesztése***, hozzájárulva a lakosság körében az ökológiai gazdálkodás népszerűsítéséhez, valamint a fogyasztói bizalom növeléséhez, nagyobb kiszámíthatóságot és stabilitást jelentve a gazdálkodók számára.

Határidő: folyamatos

6.3.: *Ökológiai gazdaságból származó termékek helyi piacra és közintézményekhez való eljuttásának ösztönzése* (pl. öko-termékek bevonása, illetve magasabb aránya az oktatási, szociális és egészségügyi intézmények közétkeztetésébe).

Határidő: folyamatos

6.4: *Nemzetközi hálózatokhoz, programokhoz, kezdeményezésekhez való csatlakozás, illetve azokban való aktív részvétel*

Határidő: folyamatos

3. A CÉLOK MEGVALÓSULÁSÁNAK MUTATÓI

2020-ra:

Indikátor	Mérés
A biogazdálkodás területe	A biogazdálkodásba vont terület nagysága legalább a duplájára emelkedik (a Nemzeti Vidékstratégiával összhangban 350 ezer hektárra)
Az ökológiai állattartás sűrűsége	Az ellenőrzött állatállomány legalább megkétszereződik, 0,3 állategység /ha
Állati termék feldolgozottságának aránya	Vágópontok kialakításának ösztönzése; legalább 40 km-es körzeten belül egy kialakítása
Az ökológiai méhcsaládok száma	Az ökológiai méhészetbe vont méhcsaládok száma legalább 25%-kal növekszik, 25000 db méhcsaládra
Közétkeztetés	Az oktatási, szociális és egészségügyi intézményekben bioalapanyagok felhasználása legalább 30 %-ban.

4. FELÜLVIZSGÁLAT, MONITORING

Folyamatosan biztosítani szükséges az Akcióterv végrehajtásának monitoringját és amennyiben indokolt, esetleges módosítását, aktualizálását is. Ennek részeként valamennyi, jogi szabályozást igénylő intézkedésnél folyamatosan vizsgálni kell a hatályos szabályozás módosításának szükségességét az adott teljesítési határidőtől a Nemzeti Akcióterv megvalósításának végső határidejéig.

Az Akcióterv félidejében részértékelést, majd az Akcióterv befejezését követően záróértékelést kell készíteni a Cselekvési Programokban szereplő intézkedések végrehajtásáról.